

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΟΙΝΙΚΟΛΟΓΩΝ

Σημείωμα του εκδότη

Στην φούσκα των κακουργημάτων

Παρακολουθώντας κανείς την παρ' ημίν επικαιρότητα, διαπιστώνει ότι βασικοί παράγοντες της δημόσιας ζωής έχουν επιδοθεί σε ένα αδιάκοπο κυνήγι κακουργημάτων.

Ο μεν ποινικός νομοθέτης επιδίδεται καθ' ἑξιν στην δημιουργία νέων κακουργημάτων ή στην «αναβάθμιση» παλαιών, επαγγελλόμενος την αποτελεσματική προστασία των πολιτών έναντι της απειλητικής εγκληματικότητας. Ο ίδιος εφαρμόζει αποτυχημένες συνταγές επιτάχυνσης της απονομής της δικαιοσύνης, όπως η απ' ευθείας παραπομπή των κακουργημάτων στο ακροατήριο, προκαλώντας στέλεια συμφόρηση υποθέσεων στα δικαστήρια.

Οι δε αστυνομικές και δικαστικές αρχές διογκώνουν κοινές –ακόμη και ασήμαντες– υποθέσεις σε εντυπωσιακά κακουργήματα, όπως ο προβιβασμός απλών ή τυχαίων παραβατικών συμπτύξεων σε συντονισμένη δράση υποτιθέμενων πολυπληθών εγκληματικών οργανώσεων. Με τον τρόπο αυτόν επιζητούν τον έπαινο για την εξουδετέρωση επικίνδυνων εγκληματιών και διασκεδάζουν την διάχυτη δυσφορία για την πλημμελή αντιμετώπιση της καθημερινής παραβατικότητας.

Ετερόκλητοι πολιτικοί παράγοντες εξ άλλου, εκμεταλλεύονται αδίστακτα τις ποινικές υποθέσεις που συγκινούν την δημόσια γνώμη και επιχειρούν να υπαγορεύσουν στις εκκρεμείς διαδι-

κασίες το αποτέλεσμα που τους εξυπηρετεί, καταγγέλλοντας θορυβωδώς κάθε απόκλιση από τις επιταγές τους. Στην αντιπαράθεση που συνοδεύει τις αξιοποιήσιμες ποινικές υποθέσεις, οι μονομάχοι της πολιτικής αρένας επιδίδονται στην θήρα ανύπαρκτων ενίοτε κακουργημάτων, στιγματίζοντας τους αντιπάλους για την παρασιώπησή τους.

Οι δικαστικές αρχές επωμίζονται ολόκληρο το φορτίο της νομοθετικής, διωκτικής και πολιτικής φούσκας των κακουργημάτων και καλούνται να το διαχειριστούν υπό αντίξοες συνθήκες και με ελλείψεις υποδομές. Όταν δε, σεβόμενες τις αποδείξεις και τον νόμο, εκδίδουν αποφάσεις που δεν απορροφούν τις μεγάλες προσδοκίες που έχουν δημιουργήσει οι ιδιοτελείς κυνηγοί των κακουργημάτων, καταγγέλλονται για ξέπλυμα των ενόχων και ακύρωση των αστυνομικών και διωκτικών επιτυχιών στην καταπολέμηση του εγκλήματος.

Διανύουμε μια ταραχώδη περίοδο στην οποία η επιθετικότητα, ο καιροσκοπισμός και η τιμωρητική ρητορική θάλλουν, ενώ το φιλελεύθερο και ανθρωπιστικό κεκτημένο αμφισβητείται. Όσοι το ενστερνιζόμαστε, έχουμε χρέος να το υπερασπιστούμε.

Ηλίας Γ. Αναγνωστόπουλος

Πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων

Σε αυτό το τεύχος

2 Επικαιρότητα

- **Ιδού η Ρόδος ιδού και ο έλεγχος – Σκέψεις με αφορμή το νέο άρθρο 290 παρ. 4^α ΚΠΔ** - Α. Τζαννετής
- **Περί της διά νόμου διαπιστώσεως της φερόμενης σιωπηρής καταργήσεως του λόγου εξαλείψεως του αξιοποιήσιμου πράξεων υπουργών κατά το άρθρο 3 παρ. 2 Ν. 3126/2003** - Ι. Μοροζίνη
- **Κρίσιμες ώρες για την παγκόσμια προσπάθεια καταπολέμησης της διαφθοράς: η προσωρινή αναστολή εφαρμογής του FCPA από την κυβέρνηση Trump & οι πρόσφατες εξελίξεις** - Ι. Αναστασοπούλου

8 Νομοθεσία

- **Η υποτροπή στα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας μετά τις αλλαγές που επέφερε ο Ν. 5272/2025** - Ν. Βιτώρος

- **Αποκατάσταση της ζημίας ως προϋπόθεση για την αποχή από την ποινική δίωξη κατ' άρθρο 48 παρ. 2 και 49 ΚΠΔ**

- Γ. Παπουτσιδάκης

12 Βιβλιοπαρουσίαση

- **Αθ. Χουλιάρα: «Ποινική εξουσία, αντεγκληματική πολιτική και τα πολιτισμικά τους συγκείμενα: Μια κριτική εγκληματολογική προσέγγιση»** - Εμ. Μπίλλης

14 Ποινική νομολογία ΕΔΔΑ

- **Μία επιγραμματική παρουσίαση των σημαντικότερων αποφάσεων Ιανουαρίου - Μαΐου 2025** - Επιμέλεια: Β. Χειρδάρης

Ιδού η Ρόδος ιδού και ο έλεγχος – Σκέψεις με αφορμή το νέο άρθρο 290 παρ. 4^Α ΚΠΔ

Αριστομένης Β. Τζαννετής

Γεν. Γραμματέας ΕΕΠ, Αναπλ. Καθηγητής Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

Δεν είναι η πρώτη φορά που η ποινική επικαιρότητα ενεργοποιεί τα αντανakλαστικά του νομοθέτη. Η γνωστή υπόθεση της Πολεοδομίας της Ρόδου, στην οποία τα φερόμενα μέλη του κυκλώματος χρηματισμού αφέθηκαν ελεύθερα μετά την απολογία τους με περιοριστικούς όρους, επικοινωνήθηκε ως ένα ακόμη δείγμα αναντιστοιχίας μιας δικαστικής κρίσης με τις προσδοκίες της κοινής γνώμης, η οποία με εξωδικαιϊκά και ακαθόριστα κριτήρια θεωρεί την επιβολή προσωρινής κράτησης αδιαπραγμάτευτη σε μεζονος απαξίας εγκληματικές συμπεριφορές. Όπως δυστυχώς έχει συμβεί στο πρόσφατο παρελθόν σε αντίστοιχες περιπτώσεις, για το συντονισμό του

“Μετά την καθολική κατακραυγή του πειθαρχικού ελέγχου από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς η σκυτάλη πέρασε στα χέρια του νομοθέτη”

θεσμού της δικαιοσύνης με τις συχνότητες του λεγόμενου κοινού περί δικαίου αισθήματος επιστρατεύθηκε για μια ακόμη φορά η παραγγελία της άσκησης πειθαρχικού ελέγχου των δικαστικών λειτουργιών (Ανακριτή και Εισαγγελέα) για δικαιοδοτική κρίση τους. Ούτε η συνταγματικώς κατοχυρωμένη δικαστική ανεξαρτησία ούτε το ανεπίτρεπτο του πειθαρχικού ελέγχου των δικαστικών λειτουργιών για κρίσεις εκφερόμενες κατά την άσκηση

των καθηκόντων του (άρθρο 109 παρ. 4 ΚΟΔΚΔΛ) εμπόδιζαν όχι μόνο την κίνηση, αλλά δυστυχώς και τη δημοσιοποίηση της πειθαρχικής διαδικασίας, η οποία προκάλεσε τη σφοδρή αντίδραση της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων, της Ένωσης Εισαγγελέων, αλλά και της Ολομέλειας των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων. Όπως είχα επισημάνει στο παρελθόν, αυτού του τύπου οι πειθαρχικές έρευνες «υπονομεύουν εκ των έδων το κύρος και την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης και αποτελούν ένα ακόμη σύμπτωμα της διαχρονικής παθογένειας των σχέσεων μεταξύ εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας» (βλ. το άρθρο μου «Πειθαρχημένη Δικαιοσύνη» στο φύλλο της εφημερίδας ΤΟ ΒΗΜΑ της 27.6.2024).

Μετά την καθολική κατακραυγή του πειθαρχικού ελέγχου από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς η σκυτάλη πέρασε στα χέρια του νομοθέτη, ο οποίος φρόντισε να θεσμοθετήσει το δικαστικό έλεγχο της κρίσης για την επιβολή ή μη της προσωρινής κράτησης υιοθετώντας κατ' ουσίαν την επίσημη θέση του Αρείου Πάγου ότι η ελευθερία της γνώμης των δικαστικών λειτουργιών δεν πρέπει να συγκέεται με το ανέλεγκτο. Έτσι με το άρθρο 58 παρ. 1 Ν. 5197/2025 (ΦΕΚ Α 76/16.5.2025) προστέθηκε στο άρθρο 290 ΚΠΔ η παρ. 4^Α σύμφωνα με την οποία: «4Α. Ειδικά όταν επιβάλλονται, με διάταξη του ανακριτή πλημμελοδικών και με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα πρωτοδικών, στον

κατηγορούμενο μετά την απολογία του, περιοριστικοί όροι, ο εισαγγελέας εφετών, αφού ζητήσει αντίγραφο της δικογραφίας και κρίνει πως με βάση τα στοιχεία της υπόθεσης, συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις για να επιβληθεί στον κατηγορούμενο κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση ή προσωρινή κράτηση, έχει δικαίωμα, εντός προθεσμίας πέντε (5) ημερών από την έκδοση της διάταξης, να ασκήσει προσφυγή ενώπιον του συμβουλίου εφετών, το οποίο αποφασίζει εντός προθεσμίας πέντε (5) ημερών, για τη διατήρηση των όρων ή την αντικατάστασή τους με κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική επιτήρηση ή προσωρινή κράτηση, διατάσσοντας ταυτόχρονα την έκδοση σε βάρος του κατηγορουμένου εντάλματος σύλληψης».

Η νέα διάταξη προσθέτει ένα ακόμα κρίκο στην αλυσίδα των πρόσφατων νομοθετικών παρεμβάσεων, που ανάγουν τον τιμωρητισμό σε αυτοσκοπό και αντιλαμβάνονται τις θεσμικές εγγυήσεις ως προσκόμματα στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης. Το άρθρο 290 παρ. 4^Α ΚΠΔ υπόκειται σε περισσότερες αναγνώσεις. Η στενά νομική αξιολόγηση αναδεικνύει αστοχίες και ατέλειες, που δημιουργούν σοβαρές επιφυλάξεις ως προς την αναγκαιότητα και τη σκοπιμότητα της νέας ρύθμισης. Πρώτον, ο δικαστικός έλεγχος της δικονομικής μεταχείρισης του κατηγορουμένου από τον Ανακριτή και τον Εισαγγελέα προβλέπεται ήδη στο άρθρο 315 παρ. 3 ΚΠΔ, σύμφωνα με το οποίο το Συμβούλιο Πλημ/κών που αποφασίζει την παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο δικαιούται να διατάξει τη σύλληψη και προσωρινή κράτησή του, ακόμη και αν δεν έχει εκδοθεί μετά την απολογία ένταλμα σύλληψης ή προσωρινής κράτησης. Παρά τη φειδωλή εφαρμογή της στην πράξη, η διάταξη αυτή παρέχει ένα επαρκές δικονομικό εργαλείο δικαστικού ελέγχου της μη επιβολής προσωρινής κράτησης, με συνέπεια η θεσπισθείσα προσφυγή του Εισαγγελέα Εφετών να μην είναι τόσο αναγκαία όσο εμφανίζεται. Δεύτερον, η σκέψη της Αιτιολογικής Έκθεσης του νέου άρθρου 290 παρ. 4^Α ΚΠΔ, κατά την οποία η αρμοδιότητα προσφυγής του Εισαγγελέα Εφετών στηρίζεται στην ανώτατη εποπτεία του ανακριτικού έργου από αυτόν, παρερμηνεύει το άρθρο 32 ΚΠΔ, όπως αυτό διαμορφώθηκε στο νέο ΚΠΔ, κατά την Αιτιολογική Έκθεση του οποίου ο Εισαγγελέας Εφετών δεν διευθύνει (όπως προβλεπόταν στον παλαιό ΚΠΔ), αλλά απλώς εποπτεύει το ανακριτικό έργο με την έννοια ότι η παρέμβασή του περιορίζεται σε γενικές κατευθύνσεις που σχετίζονται μόνο με την οργάνωση και λειτουργία του ανακριτικού έργου, όχι όμως με το περιεχόμενο των ανακριτικών πράξεων ή τον τρόπο χειρισμού της συγκεκριμένης υπόθεσης. Τρίτον, η ανάθεση της αρμοδιότητας για την κρίση της προσφυγής στο Συμβούλιο Εφετών – πέραν του ότι αναστρέπει την ισχύουσα σήμερα στο στάδιο της ανάκρισης απόλυτη ρυθμιστική αρμοδιότητα του Συμβουλίου Πλημ/κών – θέτει το ζήτημα κατά πόσον το τελευταίο σε επόμενα διαδικαστικά στάδια (παράταση/εξακολούθηση προσωρινής κράτησης, παραπομπή στο ακροατήριο) δεσμεύεται από την κρίση του Συμβουλίου Εφετών ή αν θα μπορεί να αποστεί από αυτήν μόνο στη βάση νεώτερων στοιχείων.

Οι νομικές επισημάνσεις που προηγήθηκαν είναι, πάντως, ήσσονος σημασίας σε σχέση με τη θεσμική διάσταση της νέας ρύθμισης. Το επιχείρημα ότι καμία δικαστική κρίση δεν είναι

ανέλεγκτη προσεγγίζει το ζήτημα υπό στρεβλή οπτική γωνία και δεν νομιμοποιεί τη συζητούμενη νομοθετική επιλογή. Αν πράγματι η νέα ρύθμιση αποτελεί ειδικότερη έκφραση της κατευθυντήριας οικονομικής αρχής (βλ. άρθρο 465 ΚΠΔ) ότι ο Εισαγγελέας ως εκπρόσωπος της Πολιτείας νομιμοποιείται δια της οδού των ενδίκων μέσων να αμφισβητεί την ορθότητα των δικαιοδοτικών κρίσεων προς πάσα κατεύθυνση, θα έπρεπε να υπόκειται σε προσφυγή και η διάταξη επιβολής προσωρινής κράτησης χωρίς τη συνδρομή των προϋποθέσεων του άρθρου 286 ΚΠΔ. Δυστυχώς αποτυπώνεται πλέον και σε νομοθετικό επίπεδο η εμπειρική διαπίστωση ότι ουδέποτε αντιμετωπίζονται ως διαβλητές και ελεγκτές οι αδικαιολόγητα αυστηρές δικαστικές κρίσεις. Σημειωτέον ότι το νέο άρθρο 290 παρ. 4^α ΚΠΔ ουδόλως αποκλείει την παράλληλη πειθαρχική διερεύνηση της απόφασης για τη μη επιβολή της προσωρινής κράτησης με συνέπεια να δημιουργείται ένας κλοιός διπτού ελέγχου (πειθαρχικού – δικαστικού) με κοινό παρονομαστή αμφότερων τη δυσπιστία έναντι των δικαστικών κρίσεων,

“Το επιχείρημα ότι καμία δικαστική κρίση δεν είναι ανέλεγκτη προσεγγίζει το ζήτημα υπό στρεβλή οπτική γωνία”

που δεν εξαντλούν τα ακραία όρια αυστηρότητας της ούτως ή άλλως αυστηρής ποινικής νομοθεσίας μας. Πάντως, ο δικαστικός έλεγχος της κρίσης Ανακριτή και Εισαγγελέα για την επιβολή ή μη της προσωρινής κράτησης είναι μεν λιγότερο ανορθόδοξος, πλην όμως περισσότερο δραστηστικός από τον αντίστοιχο πειθαρχικό.

Πράγματι, ενώ ο τελευταίος είναι αβέβαιης έκβασης και καλλιεργεί στο συλλογικό υποσυνείδητο των δικαστών τάσεις αυστηροποίησης της κρίσης τους, ο δικαστικός έλεγχος κατατείνει στην άμεση ανατροπή της συναπόφασης Ανακριτή και Εισαγγελέα για τη μη επιβολή της προσωρινής κράτησης. Επειδή όμως ουσιαστική εποπτεία του Εισαγγελέα Εφετών στο ανακριτικό έργο (έστω και με την περιορισμένη μορφή του άρθρου 32 ΚΠΔ) δεν υπάρχει, ο Εισαγγελέας Εφετών θα ενεργοποιείται σε υποθέσεις αντίστοιχες με εκείνες της Πολεοδομίας Ρόδου, στις οποίες η αρνητική δημοσιότητα μεταβολίζεται σε κοινωνική απαίτηση επιβολής της προσωρινής κράτησης.

Σύμφωνα με τον αισώπειο μύθο ο αθλητής που καυχιόταν ότι πραγματοποίησε ένα πολύ μεγάλο άλμα στη Ρόδο και επικαλούνταν τη μαρτυρία Ροδίων για την αλήθεια του ισχυρισμού του κλήθηκε να αποδείξει επί τόπου τον ισχυρισμό του με την επανάληψη του άλματος. Οι κριτές υποθέσεων αντίστοιχων με εκείνες της Πολεοδομίας της Ρόδου καλούνται να αποδεικνύουν εμπράκτως ότι δικαιοδοτούν ανεπηρέαστοι από τις σειρήνες του λαϊκισμού και απόρρητοι από τον απειλούμενο πειθαρχικό ή δικαστικό έλεγχο της κρίσης τους. Αν συμβεί αυτό, η στρατηγική της συνεχούς αμφισβήτησης της ευθυκρισίας των δικαστικών λειτουργιών όχι μόνο από το νομοθέτη, αλλά και από την ίδια ιεραρχία του σώματος θα έχει αποτελέσματα αντίθετα από τις προθέσεις των εμπνευστών της και τελικά θα ενδυναμώσει το αίσθημα ευθύνης και το φιλελεύθερο φρόνημα των Ελλήνων δικαστών.

Περί της διά νόμου διαπιστώσεως της φερόμενης σιωπηρής καταργήσεως του λόγου εξαλείψεως του αξιοποιήσιμου πράξεων υπουργών κατά το άρθρο 3 παρ. 2 Ν. 3126/2003

*Hoc volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas*¹

Ιωάννης Κ. Μοροζίνης

Επικ. Καθηγητής Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

Στη συμβολή του στο προηγούμενο τεύχος ο γράφων² υποστήριξε ότι η Θ' Αναθεωρητική Βουλή προέβη μεν στην κατάργηση της συνταγματικής κατοχύρωσης του υπεραιωνόβιου θεσμού της λεγόμενης «αποσβεστικής προθεσμίας», αλλά δεν περιέλαβε στο γράμμα του άρθ. 86 του Συντάγματος ρητή απαγόρευση του και παρέπεμψε το ζήτημα προς ρύθμιση στον κοινό νομοθέτη³. Ο τελευταίος σιώπησε και δεν κατήργησε ρητώς τον ιδιότυπο λόγο αποκλεισμού του τιμωρητού του άρθ. 3 § 2 Ν. 3126/2003. Ως εκ τούτου, ο συγκεκριμένος λόγος εξαίεψης του αξιοποιήσιμου πράξεων υπουργών εξακολούθησε να ισχύει σε επίπεδο απλού τυπικού νόμου, όπως είχε συμβεί και στο παρελθόν επί 120 έτη (από το 1877 έως το 1997).

Το άρθ. 62 Ν. 5197/2025, που ισχύει από 16.05.2025, φέρει τον τίτλο «Διαπίστωση κατάργησης παρ. 2 άρθρου 3 ν. 3126/2003» και διαλαμβάνει τα εξής: «Διαπιστώνεται η κατάργηση της παρ. 2 του άρθρου 3 του ν. 3126/2003 (Α' 66) από την έναρξη ισχύος του Ψηφίσματος της 25ης Νοεμβρίου 2019 της Θ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων (Α' 187) σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 110 του Συντάγματος». Κατά την αιτιολογική έκθεση του ως άνω νόμου (σ. 84), η διάταξη αυτή απλώς επιβεβαιώνει το νομικό status quo, «χωρίς να δύναται να της αποδοθεί το οποιοδήποτε συστατικό ή διαπλαστικό περιεχόμενο υπό την έννοια της δημιουργίας νέων νομικών καταστάσεων».

Ωστόσο, σύμφωνα με όσα γνωρίζουμε, διαπιστωτικές πράξεις εκδίδει η διοίκηση, δηλαδή η εκτελεστική εξουσία, και όχι η νομοθετική⁴. Η νομοθετική εξουσία ασκεί νομο-θετική λειτουργία, δηλαδή θεσπίζει και καταργεί κανόνες δικαίου. Η διαπίστωση αν και πότε καταργήθηκαν ρητώς ή σιωπηρώς και ποιες οι έννομες συνέπειες τοιαύτης καταργήσεως ανήκει στα έργα της δικαστικής εξουσίας, στην οποία έχει ανατεθεί η δικαστική λειτουργία. Το άρθρο 96 § 1 Συντ. είναι σαφές: Μόνο η δικαστική εξουσία αποφασίζει, δηλαδή διαπιστώνει αυθεντικά, ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις του ποινικού νόμου

¹ Αυτό θέλω, έτσι προστάζω, η βούλησή μου υποκαθιστά τη λογική εξήγηση.

² Nova Criminalia 22 (2/2025), 7 κ.επ.

³ Βλ. και Καϊδατζή, Αποσβεστική προθεσμία για τη δίωξη υπουργικών αδικημάτων: η πονηρία της νομοθετικής αδράνειας, [Αποσβεστική προθεσμία για τη δίωξη υπουργικών αδικημάτων: η πονηρία της νομοθετικής αδράνειας - Nomarchia.gr](#), πλ. 8 επ.

⁴ Για τις διαπιστωτικές διοικητικές πράξεις βλ. λ.χ. Σπηλιωτόπουλο, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου Ι, 152017, σ. 106 κ.επ.

για να επιβληθούν οι κυρώσεις και τα άλλα μέτρα που αυτός προβλέπει. Επομένως, η επίλυση του ζητήματος της φερόμενης καταργήσεως του λόγου εξαλείψεως του αξιοποιήσιμου πράξεων υπουργών κατά το άρθρο 3 παρ. 2 Ν. 3126/2003 «από την έναρξη ισχύος του Ψηφίσματος της 25ης Νοεμβρίου 2019 της Θ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων» δεν ανήκει στη νομοθετική, αλλά στη δικαστική λειτουργία και θα επιλυθεί από τη δικαστική εξουσία, και δη σε ανώτατο επίπεδο, δηλαδή από το Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 86 του Συντάγματος, αν ποτέ τεθεί ζήτημα εφαρμογής της διατάξεως αυτής για πράξεις υπουργών που έλαβαν χώρα μετά την 25.11.2019.

Η ερμηνεία του Συντάγματος και του νόμου ανήκει κατά το Σύνταγμα στα δικαστήρια, με μία εξαίρεση που προβλέπεται

“ σύμφωνα με όσα γνωρίζουμε, διαπιστωτικές πράξεις εκδίδει η διοίκηση, δηλαδή η εκτελεστική εξουσία, και όχι η νομοθετική ”

στο άρθρ. 77 Συντ. Η παρ. 1 του άρθρου αυτού συνιστά ρητή συνταγματική εξαίρεση από την αποκλειστική αρμοδιότητα της δικαστικής εξουσίας να ερμηνεύει τους νόμους, ενώ η παρ. 2 θέτει το απώτατο όριο αυτού του νομοθετικού περιορισμού της ερμηνευτικής εξουσίας του δικαστή⁵. Το άρθρ. 62 Ν. 5197/2025 δεν συνιστά, φυσικά, τέτοια περίπτωση, διότι ο

νομοθέτης δεν μπορεί να ερμηνεύσει αυθεντικά ... τη σιωπή του. Η αυθεντική ερμηνεία πρέπει, πρώτον, να δηλώνεται ρητά και πανηγυρικά από το νομοθέτη στο γράμμα του ερμηνευτικού νόμου και έχει, δεύτερον, ως αντικείμενο τη διευκρίνιση του νοήματος κανόνων δικαίου που ήδη έχουν τεθεί σε ισχύ, αφορά δηλαδή συγκεκριμένη διάταξη, η οποία πρέπει να προσδιορίζεται επακριβώς⁶. Η υπό κρίση διάταξη δεν πληροί καμία από τις δύο. Εξάλλου, ο κοινός νομοθέτης δεν έχει αρμοδιότητα να προβαίνει σε αυθεντική ερμηνεία του Συντάγματος, δηλαδή να νοσφίζεται τα έργα του αναθεωρητικού νομοθέτη.

Στη θεωρία του Συνταγματικού Δικαίου υποστηρίχθηκε, πάντως, η δυνατότητα τέτοιας «νομοθετικής τακτοποίησης» διά καταργητικής διατάξεως ... ανατρέχουσας προφανώς στη δημοσίευση των αναθεωρημένων διατάξεων του Συντάγματος (28.11.2019)», με την οποία «δεν επέρχεται αναδρομική μεταβολή ουσιαστικού ποινικού νόμου»⁷. Τέτοια «τακτοποίηση» είναι, όμως, νοητή, μόνον αν εξακολουθεί να ισχύει σε επίπεδο τυπικού νόμου κανόνας δικαίου που αντίκειται στο περιεχόμενο του υπέρτερου συνταγματικού κανόνα, οπότε ο νομοθέτης τυπικά τον καταργεί, καίτοι είναι ήδη ανίσχυρος και ανεφάρμοστος ως αντισυνταγματικός. Ειδάλλως, πρόκειται περί ανεπίτρεπτης απόπειρας αυθεντικής ερμηνείας του συνταγματικού κανόνα από τον κοινό νομοθέτη⁸.

Επίσης, ακόμη και ο γνήσιος ερμηνευτικός νόμος δεν έχει αναδρομική ισχύ, εφόσον προσβάλλεται με αυτόν συνταγματικό δικαίωμα⁹. Το μείζον πρόβλημα της νεόκοπης διάταξης είναι ότι συνιστά, πρωτίστως, μια υπόρρητη προσπάθεια παράκαμψης της θεμελιώδους αρχής της απαγόρευσης αναδρομικότητας του αυστηρότερου ποινικού νόμου. Η εφαρμογή του ηπιότερου ποινικού νόμου που ίσχυε κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης κατοχυρώνεται στο άρθρ. 7 § 1 Συντ. ως ατομικό δικαίωμα, όπως και στα άρθρα 7 § 1 ΕΣΔΑ και 15 § 1 ΔΣΑΠΔ, αντίστοιχα. Αποτυπώνεται επίσης στο άρθρ. 1 του ΠΚ και αποτελεί, από το 1834, το θεμέλιο λίθο του ποινικού μας συστήματος. Αυτή «η απαγόρευση αναδρομικότητας καλύπτει όλο το φάσμα του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, δηλ. τόσο το Γενικό όσο και το Ειδικό Μέρος του Ποινικού Κώδικα καθώς και τις ουσιαστικού δικαίου διατάξεις των ειδικών ποινικών νόμων»¹⁰. Τέτοια ουσιαστική ποινική διάταξη είναι αναμφισβήτητη το άρθρ. 3 § 2 Ν. 3126/2003 που προβλέπει λόγο εξάλειψης του αξιοποιήσιμου (ήτοι ουσιαστική προϋπόθεση του ποινικού κολασμού).

Κατά την αιτιολογική έκθεση του Ν. 5197/2025 (σ. 84) η παλαιά ρύθμιση του άρθρ. 86 Συντ. και η αντίστοιχη ρύθμιση του άρθρ. 3 § 2 του εκτελεστικού Ν. 3126/2003 συνδέονταν με μια σχέση απολύτου εξαρτήσεως: «Ως προς το ζήτημα της αποσβεστικής προθεσμίας, συνεπώς, το άρθρο 86 του Συντάγματος και το άρθρο 3 του ν. 3126/2003 περιέχουν την ίδια ρύθμιση. Η κατάργηση της σχετικής συνταγματικής ρύθμισης συνεπάγεται, κατά νομική και λογική ακολουθία, και την κατάργηση της επανάληψης της ρύθμισης αυτής στον ν. 3126/2003 τόσο λόγω της αυξημένης τυπικής ισχύος του Συντάγματος έναντι του τυπικού νόμου όσο και λόγω της άμεσης εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 86 του Συντάγματος». Ομοίως, η Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής υιοθέτησε την ως άνω άποψη στην έκθεσή της επί του νομοσχεδίου, δεχόμενη (σ. 26) ότι «...η συνταγματική προθεσμία δίωξης αποτελεί το αποκλειστικό θεμέλιο του άρθρου 3 παρ. 2 του ν. 3126/2003, και ... η εν λόγω διάταξη δεν θεσπίζει αυτοτελώς λόγο εξάλειψης του αξιοποιήσιμου, αλλά αποσαφηνίζει ότι η άπρακτη παρέλευση της συνταγματικής προθεσμίας δίωξης συνιστά τέτοιον λόγο ... », επομένως «... με την κατάργηση της προθεσμίας κατά την αναθεώρηση του 2019, η εν λόγω νομοθετική ρύθμιση έχει καταργηθεί και, πάντως, στερείται πεδίου εφαρμογής για εφ' εξής τελούμενα εγκλήματα»¹¹.

Η υποστηριζόμενη απόλυτη εξάρτηση της διάταξης του εκτελεστικού του Συντάγματος νόμου από την ύπαρξη όμοιας διάταξης στο κείμενο του Συντάγματος οπωσδήποτε παραβλέπει την ιστορική πορεία του θεσμού της «αποσβεστικής προθεσμίας», ο οποίος προβλεπόταν επί έναν και πλέον αιώνα στον απλό νόμο χωρίς συνταγματικό έρεισμα. Επιπλέον, τέτοια εξάρτηση δεν προκύπτει από το γράμμα της διατάξεως του άρθρ. 3 § 2

⁵ Σημαντήρας, Άρθρο 77: Αυθεντική ερμηνεία των νόμων - Syntagma Watch, πλαγιάρ. 13.

⁶ Σημαντήρας, ό.π., πλαγιάρ. 3, 12.

⁷ Παπασπύρου, Η προθεσμία δίωξης Υπουργών και ο ν. 3126/2003, προδημοσίευση από ΕΛΛΔνη 3/2025 (αναρτημένο σε [sakkoulas-online](#)).

⁸ Πρβλ. και πάλι Καϊδατζή, ό.π., πλαγιάρ. 8 επ.

⁹ Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, ⁵2019, σ. 31· Σημαντήρας, ό.π., πλαγιάρ. 3.

¹⁰ Χαλαραμπάκης, Ποινικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος, τ. Ι, 2021, σ. 171 κ.επ.· Μιλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος, ²2020, σ. 109 κ.επ.· Βούλγαρης, Άρθρο 7: Καμιά ποινή χωρίς νόμο, απαγόρευση βασανιστηρίων - Syntagma Watch, πλαγιάρ. 102.

¹¹ Βλ. αναλυτικότερα Παπασπύρου, ό.π.

Ν. 3126/2003, η οποία περιλαμβάνει έναν πλήρη κανόνα, αποτελούμενο από πραγματικό («... με το πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου ... στο νόμο αυτόν») και έννομη συνέπεια («Το αξιόποινο ... εξαιρείται...»), χωρίς καμία μνεία ότι η ισχύς του τελεί υπό την αίρεση αντίστοιχης συνταγματικής προβλέψεως. Ούτε κάτι τέτοιο – που θα ήταν, άλλωστε, πρωτόγνωρο για το δίκαιό μας – συνάγεται από την προϊσχύσασα γραμματική διατύπωση του άρθ. 86 Συντ.. Τουναντίον, κατά το σαφές γράμμα του άρθ. 3 § 2 η εφαρμογή του εξαρτάται μόνον από το εισέτι ισχύον άρθ. 1 § 1 του ίδιου Ν. 3126/2003, στο οποίο ρητά παραπέμπει.

Επομένως, η άποψη κατά την οποία «πρόκειται για νομοθετική αποτύπωση ήδη επελθούσας έννομης συνέπειας, ευθέως συναγόμενης κατά τον χρόνο της συνταγματικής αναθεώρησης» και έτσι «δεν τίθεται ζήτημα κατ' ουσίαν εισαγωγής νέας νομοθετικής ρύθμισης, ούτε αναδρομικής μεταβολής του περιεχομένου ουσιαστικών ποινικών ρυθμίσεων, ούτε, άλλωστε, αυθεντικής ερμηνείας του Συντάγματος»¹² καταλήγει στο άτοπο ότι υπάρχει και άλλος, τρίτος τρόπος καταργήσεως κανόνων δικαίου πέραν εκείνων που μνημονεύονται στο άρθ. 2 ΑΚ. Σύμφωνα με αυτό, ένας κανόνας δικαίου καταργείται είτε ρητώς είτε διά της θέσεως σε ισχύ κανόνος δικαίου με αντίθετο περιεχόμενο. Ουδέν από τα δύο έλαβε χώρα το 2019. Σημειωτέον, διάταξη εκτελεστικού του Συντάγματος νόμου (όπως είναι κατεξοχήν ο Ν. 3126/2003) καταργείται, τροποποιείται ή ερμηνεύεται αυθεντικά μόνον με τυπικό νόμο που έχει ψηφιστεί κατά τη διαδικασία του άρθρου 72 από την Ολομέλεια της Βουλής¹³. Τέτοιος ουδέποτε εκδόθηκε.

Τέλος, δεν προάγει την επιστημονική συζήτηση, στην οποία, ως μη έδει, ο νομοθέτης αποφάσισε να παρέμβει, η διακήρυξή του, δίκην αυθεντίας και χωρίς συγκεκριμένες παραπομπές, ότι «[Ο]ι εργασίες ενώπιον τόσο της προτείνουσας όσο και της αναθεωρητικής Βουλής δεν καταλείπουν άλλωστε την οποιαδήποτε αμφιβολία ως προς τη βούληση άμεσης κατάργησης της ειδικής ρύθμισης για την αποσβεστική προθεσμία, χωρίς η κατάργησή της να εξαρτάται από τη θέσπιση της οποιασδήποτε πρόσθετης διάταξης στην κοινή νομοθεσία»¹⁴. Τα πρακτικά της Επιτροπής Αναθεώρησης είναι αναρτημένα στην ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων¹⁵ και δεν συνηγορούν σε τέτοιο συμπέρασμα, τουλάχιστον με την απολυτότητα, με την οποία αυτό εκφέρεται¹⁶.

Εν κατακλείδι, το άρθρο 62 Ν. 5197/2025 συνιστά μια νομοθετική πομφόλυγα, αν δεν μετατραπεί με διορθωτική ερμηνεία

σε αυτό που απαρνείται. Κανονιστικό περιεχόμενο αποκτά μόνον, αν γίνει δεκτό ότι με τη διάταξη αυτή δεν «διαπιστώνεται» η ex tunc κατάργηση ηπιότερης ποινικής διατάξεως που ίσχυε κατά τον χρόνο τελέσεως της πράξεως (πράγμα ανήκουστο στο Ποινικό Δίκαιο και ανεπίτρεπτο υπό το ισχύον Σύνταγμα), αλλά καταργείται (επιτέλους) το άρθ. 3 § 2 Ν. 3126/2003, κατ' ανάγκην με ισχύ ex nunc (από 16.05.2025 κι εφεξής). Συνεπώς, η τελευταία διάταξη καταλαμβάνει ως ηπιότερος νόμος, που ίσχυε κατά τον χρόνο τελέσεως της πράξεως, όσα υπουργικά εγκλήματα έλαβαν χώρα μέχρι την 16.05.2025, δυνάμει των άρθρων 7 § 1 Συντ., 1 ΠΚ, 7 § 1 ΕΣΔΑ, 15 § 1 ΔΣΑΠΔ.

Κρίσιμες ώρες για την παγκόσμια προσπάθεια καταπολέμησης της διαφθοράς: η προσωρινή αναστολή εφαρμογής του FCPA από την κυβέρνηση Trump και οι πρόσφατες εξελίξεις

Ιωάννα Ν. Αναστασοπούλου

Επικ. Καθηγήτρια Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ, Μέλος ΔΣ ΕΕΠ

Ι. Στις 10 Φεβρουαρίου 2025 η κυβέρνηση των ΗΠΑ ανακοίνωσε την προσωρινή αναστολή κάθε νέας διαδικασίας ή επιβολής μέτρων βάσει του νόμου περί πρακτικών διαφθοράς στην αλλοδαπή (Foreign Corrupt Practices Act [FCPA]). Συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος Trump εξέδωσε εκτελεστικό διάταγμα με το οποίο ανεστάλη η επιβολή του FCPA από το Υπουργείο Δικαιοσύνης (Department of Justice [DOJ]) για χρονικό διάστημα 180 ημερών, έως ότου καταρτιστούν και δημοσιευθούν επικαιροποιημένες κατευθυντήριες οδηγίες για την εφαρμογή του¹.

Ένα ισχυρό πλήγμα για το κύρος του εμβληματικού FCPA, που θεσπίστηκε το 1977 από την κυβέρνηση Carter και αποτέλεσε το πρώτο νομοθέτημα που τιμωρούσε εξωεδαφικά τη δωροδοκία αλλοδαπών αξιωματούχων. Έως τότε η διαφθορά αντιμετωπιζόταν αποκλειστικά εντός της εσωτερικής έννομης τάξης κάθε κράτους. Ενώ η δωροδοκία στο εσωτερικό της χώρας κατά κανόνα τιμωρούνταν παραδειγματικά, η διαφθορά στις διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές αντιμετωπιζόταν σιωπηρώς ως πράξη ήσσονος αξίας, ως τρόπον τινά «αναγκαίο κακό» για την επίτευξη επιχειρηματικών συμφωνιών σε ανταγωνιστικές χώρες. Της ψήφισης του εν λόγω νόμου στις ΗΠΑ είχε προηγηθεί μια σειρά σκανδάλων που στιγμάτισαν τη δεκαετία του 1970 και αφορούσαν περιπτώσεις δωροδοκίας πολιτικών και αξιωματούχων συμμαχικών κυβερνήσεων από αμερικανικές εταιρείες στο πλαίσιο πωλήσεων οπλικών

¹² Έτσι η Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής, σ. 26 κ.επ.

¹³ Μαυριάς, Συνταγματικό Δίκαιο, 62021, σ. 201 κ.επ.

¹⁴ Βλ. αιτιολογική έκθεση Ν. 5197/2025, σ. 84.

¹⁵ <https://www.hellenicparliament.gr/Praktika/Anatheoriseis-Syntagmatos>.

¹⁶ Βλ. λ.χ. τα αποσπάσματα από τα πρακτικά που μνημονεύονται από τον γράφοντα, Nova Criminalia 22 (2/2025), 7 κ.επ. Οι πολιτικές δηλώσεις των πολιτικών αρχηγών στις οποίες παραπέμπει ο Παπασπύρου, ό.π., δεν έχουν, κατά τη γνώμη του γράφοντος, την ίδια επιστημονική βαρύτητα για τη μέθοδο της ιστορικής ερμηνείας με τα λεγόμενα εντός της Επιτροπής Αναθεώρησης που διαμορφώνει κατά περιεχόμενο τους συνταγματικούς κανόνες.

¹ Βλ. σε: <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/02/pausing-foreign-corrupt-practices-act-enforcement-to-further-american-economic-and-national-security/>

συστημάτων. Σε περιβάλλον προτεσταντικής ηθικολογίας και με νωπές ακόμη τις μνήμες του σκανδάλου Watergate αναλήφθηκαν πρωτοβουλίες για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς και την ενίσχυση της διαφάνειας. Η θέσπιση του FCPA αποτέλεσε πράγματι παγκόσμια καινοτομία, ανοίγοντας τον δρόμο για τη διαμόρφωση ενός διεθνούς νομικού πλαισίου κατά της διαφθοράς².

Κατά τα επόμενα χρόνια, η προσπάθεια των ΗΠΑ για τη διεθνοποίηση της καταπολέμησης της διαφθοράς βασίστηκε στη διαπίστωση ενός σημαντικού προβλήματος: Οι αμερικανικές επιχειρήσεις είχαν αρχίσει να περιέρχονται σε μειονεκτική θέση έναντι των διεθνών ανταγωνιστών τους. Η μονομερής συμμόρφωση με αυστηρά πρότυπα είχε πρακτικώς ως αποτέλεσμα τη δημιουργία άνισων όρων ανταγωνισμού, γεγονός που ενίσχυσε την πίεση προς τη διεθνή κοινότητα για την υιοθέτηση αντίστοιχων ρυθμίσεων³.

Είναι γεγονός ότι δεν υποστηρίζουν όλοι πλήρως τις διεθνείς προσπάθειες καταπολέμησης της διαφθοράς, με χαρακτηρι-

στικότερο παράδειγμα τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, τον μεγαλύτερο εξαγωγέα παγκοσμίως. Οι ΗΠΑ, από την πλευρά τους, διαδραμάτισαν κεντρικό ρόλο στην παγκόσμια προσπάθεια επιβολής του θεσμικού πλαισίου κατά της διαφθοράς, επιδεικνύοντας

**“ένα ισχυρό
πλήγμα για το
κύρος του εμβληματικού FCPA”**

αξιοσημείωτη ενεργητικότητα έναντι και αλλοδαπών επιχειρήσεων. Είναι ενδεικτικό ότι πολλές από τις μεγαλύτερες και γνωστότερες υποθέσεις διαφθοράς των τελευταίων είκοσι ετών διερευνήθηκαν στο πλαίσιο εφαρμογής του FCPA⁴.

II. Το εκτελεστικό διάταγμα που εξέδωσε τον Φεβρουάριο του 2025 η κυβέρνηση *Trump* τιτλοφορείται «Αναστολή της εφαρμογής του FCPA προς όφελος της αμερικανικής οικονομίας και εθνικής ασφάλειας». Σε αυτό αναφέρεται ότι εξ αρχής, συστηματικά και σε ολοένα αυξανόμενο βαθμό, η εφαρμογή του FCPA (15 U.S.C. 78dd-1 επ.) υπερέβη τα θεμιτά όρια κι έγινε αντικείμενο κατάχρησης με τρόπους που βλάπτουν τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Εμφατικά επισημαίνεται ότι η προεδρική εξουσία σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής συνδέεται άρρηκτα με τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των αμερικανικών

επιχειρήσεων. Η εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την ικανότητα της χώρας και των επιχειρήσεών της να εξασφαλίζουν στρατηγικά επιχειρηματικά πλεονεκτήματα, όπως πρόσβαση σε κρίσιμα ορυκτά, λιμάνια βαθέων υδάτων ή άλλες βασικές υποδομές και περιουσιακά στοιχεία.

Με το διάταγμα προβλέφθηκε ότι για διάστημα 180 ημερών δεν θα κινείτο καμία νέα διαδικασία δυνάμει του FCPA, εκτός εάν η Υπουργός Δικαιοσύνης έκρινε ότι συντρέχει λόγος εξαίρεσης. Η περίοδος αυτή μπορούσε να παραταθεί για ακόμη 180 ημέρες. Κατά το διάστημα αυτό επρόκειτο να διαμορφωθούν νέες κατευθυντήριες γραμμές, εναρμονισμένες με τις προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής του Προέδρου, οι οποίες να δίνουν προτεραιότητα στα αμερικανικά συμφέροντα, την οικονομική ανταγωνιστικότητα σε διεθνές επίπεδο και την αποτελεσματική χρήση των ομοσπονδιακών πόρων. Παράλληλα προβλεπόταν να επανεξεταστούν «λεπτομερώς» όλες οι εν εξελίξει διαδικασίες. Κάθε νέα έρευνα ή ενέργεια επιβολής του FCPA μετά την έκδοση των επικαιροποιημένων οδηγιών θα υπαγόταν ρητά στις νέες αυτές πολιτικές και θα απαιτούσε έγκριση της Υπουργού Δικαιοσύνης.

III. Αξιοσημείωτο είναι ότι στο εν λόγω κείμενο δεν γίνονταν αναφορές σε αξίες ή διεθνή πρότυπα για την καταπολέμηση της διαφθοράς, αλλά αποκλειστικά σε ζητήματα εθνικού συμφέροντος. Πέραν δε των αντιρρήσεων που διατυπώθηκαν ως προς την ορθότητα των διαπιστώσεων του διατάγματος, η προσωρινή αναστολή εφαρμογής του FCPA επικρίθηκε ευλόγως ως βήμα οπισθοδρόμησης στον διεθνή αγώνα κατά της διαφθοράς. Παρότι υφίσταται πράγματι πρόβλημα ανισομερούς συμμετοχής στις διεθνείς προσπάθειες καταπολέμησης της διαφθοράς, η λύση δεν είναι η υποχώρηση των ΗΠΑ, αλλά η ενθάρρυνση περισσότερων κρατών να προσχωρήσουν στη Σύμβαση του ΟΟΣΑ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας και να εφαρμόσουν τις απαιτήσεις της με το ίδιο επίπεδο αυστηρότητας⁵.

Το εκτελεστικό διάταγμα δημιούργησε κλίμα αβεβαιότητας και σύγχυσης ως προς τις προθέσεις της Washington: εάν, δηλαδή, οι ΗΠΑ αποσύρονται σταδιακά από τη συλλογική διεθνή προσπάθεια ή απλώς επαναπροσδιορίζουν την πολιτική τους, εστιάζοντας σε κράτη που είτε δεν επιδεικνύουν επαρκή δέσμευση στην καταπολέμηση της διαφθοράς στο εξωτερικό είτε είναι στρατηγικοί ανταγωνιστές τους. Σημειώτέον ότι κατά την προηγούμενη θητεία του Προέδρου *Trump* είχε θεσπιστεί η πρωτοβουλία *China Initiative*, η οποία προέβλεπε την προτεραιοποίηση των υποθέσεων FCPA που

² Κατά τις επόμενες δεκαετίες ψηφίστηκε πλήθος διεθνών συμβατικών κειμένων, μεταξύ των οποίων η Σύμβαση του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών κατά της Διαφθοράς (1996), η Σύμβαση του ΟΟΣΑ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας (1997), η Σύμβαση ποινικού δικαίου του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη διαφθορά (1999) και η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της διαφθοράς (2003), βλ. σχετικώς *Androulakis I.*, *Die Globalisierung der Korruptionsbekämpfung*, 2007, σελ. 177 επ., ο ίδιος, σε: *Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας. Δυνατότητες και όρια*, 6ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινολόγων, 2013, σελ. 91, 92 επ.

³ Βλ. *Ανδρουλάκη*, σε: *Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας*, ό.π., σελ. 91, 92 επ.

⁴ Βλ. και *M. Kubiciel/C.Spörl*, *Ein Wendepunkt für die globale Korruptionsbekämpfung*, 19.2.2025, σε: <https://verfassungsblog.de/ein-wendepunkt-fur-die-globale-korruptionsbekämpfung/>

⁵ Βλ. την από 13.2.2025 επιστολή των N. Bonucci/C. Schricke/D.Small (πρώην Γενικών Νομικών Συμβούλων του ΟΟΣΑ) κ.ά. προς την Υπουργό Δικαιοσύνης των ΗΠΑ Pamela Bondi σε: <https://global-anticorruptionblog.com/wp-content/uploads/2025/03/oecd-lawyers-letter.pdf> καθώς και την αντίδραση της Διεθνούς Διαφάνειας (Transparency International) στο εκτελεστικό διάταγμα *Trump*, σε: <https://www.transparency.org/en/press/us-pausing-of-foreign-bribery-enforcement-will-harm>

εμφάνιζαν σύνδεση με την Κίνα⁶. Η εν λόγω πρωτοβουλία εγκαταλείφθηκε μεταγενέστερα από την κυβέρνηση Biden, προκειμένου να μην προκαλείται η εντύπωση ότι το Υπουργείο Δικαιοσύνης ενεργεί με προκατάληψη⁷.

Κριτικά επισημάνθηκε, περαιτέρω, ότι η αναστολή εφαρμογής του FCPA συνιστά παραβίαση των διεθνών νομικών υποχρεώσεων των ΗΠΑ στον τομέα της διασυννοριακής καταπολέμησης της διαφθοράς (βλ. άρθρ. 30 παρ. 3 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς). Παράλληλα εκφράστηκαν δικαιολογημένοι φόβοι ότι η ενδεχόμενη απομάκρυνση των ΗΠΑ από τον ιστορικό τους ρόλο ως πρωτοπόρου και κινητήριας δύναμης στον παγκόσμιο αγώνα κατά της διαφθοράς θα έχει αισθητό αντίκτυπο στο άμεσο μέλλον⁸.

IV. Τελικώς, στις 9 Ιουνίου 2025, το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ εξέδωσε τις πολυαναμενόμενες νέες Κατευθυντήριες Γραμμές για την εφαρμογή του FCPA. Ολως συνοπτικώς, το DOJ δηλώνει ότι οι εισαγγελικές αρχές θα εστιάζουν σε υποθέσεις όπου διαπιστώνεται εγκληματική συμπεριφορά εκ μέρους φυσικών προσώπων, και δεν θα αποδίδουν ασαφείς παραβάσεις σε εταιρικές δομές (σημειωτέον ότι στις ΗΠΑ προβλέπεται η ποινική ευθύνη νομικών προσώπων). Δίνεται, επίσης, έμφαση στην ταχεία ολοκλήρωση των

“το δυτικό κεκτημένο στην καταπολέμηση της διαφθοράς δεν μπορεί –και δεν πρέπει– να τεθεί υπό αναστολή ή αμφισβήτηση”

ερευνών και στην αποφυγή παρενεργειών, με συνεκτίμηση των επιπτώσεων που ενδέχεται να προκύψουν για τη νόμιμη επιχειρηματική δραστηριότητα και τους εργαζομένους. Η έναρξη οποιασδήποτε νέας έρευνας ή δίωξης βάσει του FCPA απαιτεί προηγούμενη έγκριση από τον αρμόδιο για το Ποινικό Τμήμα βοηθό του Υπουργού Δικαιοσύνης ή από ανώτερο αυτού αξιωματούχο του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Οι τέσσερις βασικές –αλλά μη περιοριστικές αναφερόμενες– παράμετροι για την έναρξη έρευνας, σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές, είναι:

- η εξάλειψη καρτέλ και Διακρατικών Εγκληματικών Οργανώσεων (Transnational Criminal Organizations [TCOs])⁹,
- η διασφάλιση δίκαιων όρων ανταγωνισμού για τις αμερικανικές επιχειρήσεις,
- η προώθηση της εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ, και
- η επικέντρωση σε σοβαρές παραβάσεις.

⁶ Βλ. σε: <https://www.justice.gov/archives/nsd/information-about-department-justice-s-china-initiative-and-compilation-china-related>

⁷ Βλ. σε: <https://www.justice.gov/archives/opa/speech/assistant-attorney-general-matthew-olsen-delivers-remarks-countering-nation-state-threats>

⁸ Βλ. ενδεικτικώς Kubiciel/Spörl, ό.π..

⁹ Βλ. και το από 5.2.2025 υπόμνημα της Υπουργού Δικαιοσύνης των ΗΠΑ Pamela Bondi σε: <https://www.justice.gov/ag/media/1388546/dl?inline>

Ρητώς επισημαίνεται ότι το Υπουργείο Δικαιοσύνης δεν θα εστιάζει σε συγκεκριμένα πρόσωπα ή εταιρείες με βάση την εθνικότητά τους. Ένας σημαντικός παράγοντας που θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη οι εισαγγελικές αρχές είναι το κατά πόσον η κρίσιμη συμπεριφορά στέρησε τη δυνατότητα θεμιτού ανταγωνισμού και/ή προκάλεσε οικονομική ζημία σε ταυτοποιήσιμες αμερικανικές εταιρείες ή φυσικά πρόσωπα. Οι έρευνες και οι δίωξεις βάσει του FCPA δεν θα επικεντρώνονται σε πράξεις που αφορούν συνήθεις επιχειρηματικές πρακτικές ή ευρέως αποδεκτές μορφές επαγγελματικής φιλοφρόνησης.

V. Αν και οι Κατευθυντήριες Γραμμές δεν αναφέρονται ρητά στα εταιρικά προγράμματα κανονιστικής συμμόρφωσης, το DOJ εξακολουθεί να αναγνωρίζει τη σημασία τους. Τα δυναμικά και προσανατολισμένα στην αξιολόγηση και αντιμετώπιση κινδύνων προγράμματα συμμόρφωσης θεωρούνται κρίσιμα εργαλεία για την πρόληψη και έγκαιρη ανίχνευση παραβάσεων. Μάλιστα την επομένη ημέρα της έκδοσης των Κατευθυντήριων Γραμμών, στις 10 Ιουνίου 2025, ο επικεφαλής του Ποινικού Τμήματος του DOJ, *Matthew R. Galeotti*, επιβεβαίωσε την πλήρη απαλλαγή (declination) για εταιρείες που αυτοαναφέρονται, συνεργάζονται πλήρως και προβαίνουν σε ενέργειες αποκατάστασης –εκτός εάν υφίστανται σοβαρές επιβαρυντικές περιστάσεις. Παράλληλα, ανακοινώθηκε η πρόθεση περιορισμού της τοποθέτησης επιτηρητών κανονιστικής συμμόρφωσης (compliance monitors) εφόσον τούτο δεν κρίνεται αναγκαίο¹⁰.

VI. Μετά από μήνες αβεβαιότητας, λοιπόν, επιβεβαιώθηκε τελικά ότι η εφαρμογή του FCPA θα συνεχιστεί, αν και με διαφοροποιημένη προσέγγιση όσον αφορά στη διακριτική ευχέρεια του Υπουργείου Δικαιοσύνης των ΗΠΑ. Οι νέες Κατευθυντήριες Γραμμές αποτυπώνουν τις αναδυόμενες προτεραιότητες της κυβέρνησης *Trump* και διατηρούν την εφαρμογή του FCPA με έμφαση στους προαναφερθέντες σκοπούς, υιοθετώντας παράλληλα ευνοϊκότερη στάση έναντι αμερικανικών εταιρειών που δραστηριοποιούνται με υπευθυνότητα στο εξωτερικό. Οι αρχικές ανησυχίες περί πλήρους εγκατάλειψης της εφαρμογής του FCPA σε ορισμένα πεδία δεν επιβεβαιώθηκαν. Ωστόσο, είναι πλέον προφανές ότι οι ΗΠΑ, οι οποίες επί δεκαετίες ηγήθηκαν της διεθνούς προσπάθειας κατά της διαφθοράς, υιοθετούν μια έντονα εσωστρεφή και μονομερή προσέγγιση, εστιάζοντας στην προάσπιση των άμεσων εθνικών τους συμφερόντων.

Η αποτελεσματική συνεργασία στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών προϋποθέτει σταθερή πολιτική βούληση, διαχρονική συνέπεια και αμοιβαία εμπιστοσύνη. Η επιτυχία κάθε πολυμερούς συνεργασίας εξαρτάται εν πολλοίς από την ύπαρξη συναντίληψης και προσήλωσης σε κοινές αξίες. Δε χωρεί αμφιβολία ότι η απροθυμία ορισμένων τρίτων κρατών να ευθυγραμμιστούν με αυστηρά πρότυπα κατά της διαφθοράς συνιστά μια εξαιρετικά σοβαρή απειλή για τον υγιή διεθνή ανταγωνισμό και την παγκόσμια οικονομία· η αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης αποτελεί

¹⁰ Βλ. σε: <https://www.justice.gov/opa/speech/head-justice-departments-criminal-division-matthew-r-galeotti-delivers-remarks-american>

ένα από τα κρισιμότερα πολιτικά διακυβεύματα του μέλλοντος. Ωστόσο, το δυτικό κεκτημένο στην καταπολέμηση της διαφθοράς δεν μπορεί –και δεν πρέπει– να τεθεί υπό αναστολή ή αμφισβήτηση.

Είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι, σε απάντηση στο διεθνές κλίμα αβεβαιότητας που διαμορφώθηκε, στις 20 Μαρτίου 2025 οι κορυφαίες ευρωπαϊκές αρχές δώξης οικονομικού εγκλήματος –η Υπηρεσία Οικονομικού Εγκλήματος του Ηνωμένου Βασιλείου (Serious Fraud Office [SFO]), η Εθνική Οικονομική Εισαγγελία της Γαλλίας (France's Parquet National Financier [PNF]) και η Ομοσπονδιακή Εισαγγελία της Ελβετίας (Office of the Attorney General [OAG])– ένωσαν τις δυνάμεις τους για την ίδρυση της Διεθνούς Ομάδας Εισαγγελικής Συνεργασίας για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς (International Anti-Corruption Prosecutorial Task Force [IACPTF]). Η σύσταση

αυτής της κοινής πρωτοβουλίας αποσκοπεί στην ενίσχυση του στρατηγικού συντονισμού και τη διευκόλυνση της ουσιαστικής επιχειρησιακής συνεργασίας μεταξύ των εν λόγω δικαστικών μηχανισμών. Όπως αναφέρεται στην ιδρυτική διακήρυξη: «Αναγνωρίζουμε ότι η απειλή είναι σύνθετη και διεθνούς χαρακτήρα και ότι η επιτυχία προϋποθέτει στενή και αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ μας, με περαιτέρω ενίσχυση των ισχυρών σχέσεων που έχουμε ήδη οικοδομήσει»¹¹. Η επιβεβαίωση της σύγκλισης απόψεων και της συλλογικής δέσμευσης στον κοινό σκοπό καταδεικνύει τη θεσμική ωριμότητα και συνέπεια της ευρωπαϊκής προσέγγισης, που παραμένει αταλάντευτη σε περιόδους αναταράξεων και μεταβαλλόμενων διεθνών ισορροπιών.

¹¹ Βλ. <https://www.gov.uk/government/publications/international-anti-corruption-prosecutorial-taskforce>

Η υποτροπή στα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας μετά τις αλλαγές που επέφερε ο Ν. 5272/2025

Νίκος Δ. Βιτώρος

Δικηγόρος, ΜΔΕ Ποινικού Δικαίου

Μέσα στον κυκεώνα των αλλαγών που ο Ν. 5272/2025 επέφερε στο ευρύτερο κανονιστικό πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας, ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί η θέσπιση περίπτωσης ειδικής υποτροπής του δράστη. Πράγματι, με τη διάταξη του άρθρου 14 Ν. 5172/2025, εισήχθη το νέο άρθρο 10^Α Ν. 3500/2006, με βάση την παρ. 1 του οποίου:

«1. Αν τα εγκλήματα που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου 1 έχουν τελεστεί από υπότροπο, τα όρια της ποινής αυξάνονται σύμφωνα με το άρθρο 82Α του Ποινικού Κώδικα (ν. 4619/2019, Α' 95). Υπότροπος θεωρείται όποιος έχει καταδικαστεί αμετάκλητα σε ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι (6) μηνών για αδίκημα ενδοοικογενειακής βίας που τέλεσε εντός των προηγούμενων δέκα (10) ετών από τον χρόνο τέλεσης της πράξης.»

“Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί η θέσπιση περίπτωσης ειδικής υποτροπής του δράστη”

Κατά γενική παραδοχή, η επί το επεικέστερο μεταβολή των όρων στοιχειοθέτησης της υποτροπής επιφέρει αναδρομικά τα αποτελέσματά της μέχρι την αμετάκλητη εκδίκαση της πράξης, καθώς η υποτροπή εντάσσεται στους θεσμούς του ουσιαστικού ποινικού δικαίου (βλ. Μαργαρίτη, σε Μαργαρίτη/Παρασκευόπουλου, Ποινολογία, 2000: “ενόψει του ουσιαστικού χαρακτήρα της υποτροπής, σωστότερο είναι να δεχθεί κανείς την εφαρμογή των όρων του 2 παρ. 1 ΠΚ”).

Το ίδιο, εξάλλου, δέχεται η νομολογία του Ανωτάτου Ακυρωτικού: Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελούν οι διατάξεις των άρθρων 20 και 22 παρ. 1 και 2 εδ. γ' του ν. 4139/2013, που περιόρισαν την έννοια του υποτρόπου κάποιου εγκλήματος

περί ναρκωτικών, σε όποιον καταδικάστηκε αμετάκλητα για κακούργημα διακίνησης ναρκωτικών μέσα στην προηγούμενη δεκαετία, χωρίς να έχει κριθεί ως εξαρτημένος χρήστης, με αποτέλεσμα ο τοξικομανής δράστης των εγκλημάτων του άρθρου 20 του ιδίου ν. να τιμωρείται πάντα σε βαθμό πλημμελήματος και να μη δύναται να κριθεί ως υπότροπος. Με βάση το συγκεκριμένο πλαίσιο, κρίθηκε ότι οι νεότερες διατάξεις είναι ευμενέστερες για τον κατηγορούμενο, ο οποίος φέρει την ιδιότητα του εξαρτημένου χρήστη, και ως εκ τούτου αναδρομικώς εφαρμοστέες, έναντι του προγενέστερου άρθρου 23 του ν. 1729/87, που δεν απέκλειε τη στοιχειοθέτηση υποτροπής και στο πρόσωπο του τοξικομανούς (ενδεικτικά: ΑΠ 808/2014, δημοσιευμένη στην Τράπεζα «Ισοκράτης» - www.dsnet.gr).

Στην περίπτωση που εδώ μας απασχολεί, εντούτοις, πρόβλεψη (ειδικής) υποτροπής δεν υφίστατο στο σώμα του Ν. 3500/2006, αλλά καθιερώνεται το πρώτον με την ανωτέρω νομοθετική πρωτοβουλία. Το ερώτημα που προκύπτει, είναι προφανές: Δύνανται οι δυσμενείς συνέπειες που επιφέρει η ιδιότητα του «υπότροπου» δράστη να επέλθουν και στην περίπτωση που η δεύτερη αξιόποινη πράξη τελέσθηκε μετά την εισαγωγή του Ν. 5172/2025, αλλά η πρώτη αξιόποινη πράξη (δηλαδή η πράξη που αποτελεί τη δικαιολογητική βάση της υποτροπής) τελέσθηκε πριν τη νομοθετική τροποποίηση;

Το ζήτημα πρέπει να εξετασθεί, ειδικότερα, υπό το πρίσμα του γεγονότος ότι με την εισαγωγή του νέου ΠΚ (Ν. 4619/2019) καταργήθηκαν τόσο οι περί (γενικής) υποτροπής διατάξεις, όπως περιέχονταν στο σώμα του ΓΜ του ΠΚ, δηλαδή στα άρθρα 88 και 89 αυτού, όσο και ενσωματώθηκε

στην ποινική μας νομοθεσία το άρθρο 463 ΠΚ, με βάση την παρ. 5 του οποίου:

«5. Από την έναρξη ισχύος του παρόντος Κώδικα καταργούνται όλες οι διατάξεις που περιέχονται σε ειδικούς νόμους με τις οποίες καθορίζονται παρεπόμενες ποινές ή άλλες συνέπειες που καταργούνται με αυτόν».

Για μία σημαντική μερίδα της νομολογίας, η εισαγωγή του άρθρου 463 ΠΚ, συμπάρεσυρε σε κατάργηση και όλες τις προ-

βλεπόμενες στους ειδικούς νόμους περιπτώσεις ειδικής υποτροπής. Σε αυτό το μήκος κύματος, η ΑΠ 808/2020 (NoB 2021/1485) έκρινε ότι, εφόσον με τον νέο ΠΚ καταργήθηκαν οι διατάξεις που αναφέρονται στους υπότροπους εγκληματίες για τους οποίους προβλεπόταν βαρύτερη μεταχείριση (άρθρα 88 - 89 παλαιού ΠΚ), ενώ παράλληλα με τη μεταβατική διάταξη του άρθρου 463 παρ. 5 του νέου ΠΚ καταργήθηκαν οι διατάξεις των ειδικών νόμων, με τις οποίες καθορίζονται συνέπειες που καταργούνται με

“προβάλλει ως πειστικότερη η απάντηση ότι δεν δύναται να εφαρμοστεί το νέο άρθρο 10Α Ν. 3500/2006, παρά μόνον για προγενέστερες καταδίκες που έχουν λάβει χώρα μετά την εισαγωγή του”

αυτόν, η κατάργηση επεκτείνεται και στη δυνατότητα υποτροπής που καθιέρωνε ο προαναφερθείς Ν. 4139/2013 περί ναρκωτικών (Ομοίως έκριναν οι ΑΠ 809/2023, ΑΠ 1082/2023, ΑΠ 1040/2022, ΑΠ 1042/2022, ΑΠ 1354/2022, ΑΠ 1363/2022, ΑΠ 808/2020 ΤΝΠ ΑΠ 428/2022, ΑΠ 1581/2022 – βλ. σχετική νομολογία, συγκλίνουσα και αντίθετη σε: Χιόνη – Χιότουμαν, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1082/2023 – Η υποτροπή στον ν. 4139/2013 μετά τον ν. 5090/2024, ΠοινΔικ 2024/481-482).

Σημειώνεται, βέβαια, ότι το άρθρο 463 ΠΚ καταργήθηκε από την 1.5.2024 κι εντεύθεν, δυνάμει του άρθρου 136 Ν. 5090/2024. Ωστόσο, η ενδιάμεση ισχύς του, με τη συνακόλουθη κατάργηση τόσο της γενικής υποτροπής, όσο και με την (κατά την ισχυρότερη άποψη) συγκατάργηση των δυσμενών συνεπειών της υποτροπής, όπου αυτή προβλεπόταν σε ειδικούς ποινικούς νόμους, καθιστά ακόμη δυσχερέστερη την απάντηση στο εάν η προβλεπόμενη με το νεοπαγές άρθρο 10^Α Ν. 3500/2006 υποτροπή, δύναται να εφαρμοσθεί επί προγενέστερων καταδικών επί πράξεων οι οποίες τελέστηκαν πριν από την ισχύ του, δηλαδή πριν από την ψήφιση του Ν. 5172/2025.

Αναπόφευκτα, λοιπόν, η σχετική συζήτηση τίθεται πλέον σε μία νέα βάση, που αυτονόητα διαμορφώνεται από το γεγονός ότι με την εισαγωγή του νέου ΠΚ καταργήθηκαν τόσο οι περί (γενικής) υποτροπής διατάξεις, αλλά αποκλείστηκε και η εφαρμογή των ανάλογων δυσμενών συνεπειών, από την ειδική ποινική νομοθεσία, δυνάμει του άρθρου 463 ΠΚ. Πράγματι, μέχρι την εισαγωγή του Ν. 5172/2025, το σύνολο του ποινικού οπλοστασίου δεν διαθέτει σε ισχύ τον θεσμό της υποτροπής στο γενικό μέρος του ΠΚ, ενώ – κατά την ανωτέρω κρατούσα άποψη – είναι εξουδετερωμένη και η σχετική δυνατότητα υποτροπής, όπου αυτή υπήρχε στους ειδικούς ποινικούς νόμους.

Είναι σαφές ότι η ενεργοποίηση της υποτροπής αναντίρρητα απαιτεί την στοιχειοθέτηση της πρώτης πράξης, μετά την καταδίκη επί της οποίας ανοίγει ο δρόμος για την επιβολή της προβλεπόμενης επαυξημένης ποινής, στην περίπτωση της καθ' υποτροπή τέλεσης της δεύτερης πράξης. Η καταδίκη, εντούτοις, ακόμη και για την πρώτη πράξη, προκειμένου να την «εξοπλίσει» με την πρόσθετη απαξία που θα οδηγήσει στην κατάφαση της υποτροπής, μετά την καταδίκη για μία μεταγενέστερη ομοειδή πράξη, πρέπει να λαμβάνει χώρα υπό νομοθετικό καθεστώς που προβλέπει, είτε σε γενικό, είτε σε ειδικό επίπεδο, τη δυνατότητα της υποτροπής. Με αυτά τα δεδομένα, προβάλλει ως πειστικότερη η απάντηση ότι δεν δύναται να εφαρμοστεί το νέο άρθρο 10^Α Ν. 3500/2006, παρά μόνον για προγενέστερες καταδίκες που έχουν λάβει χώρα μετά την εισαγωγή του, δηλαδή μετά την 29.1.2025.

Η αποκατάσταση της ζημίας ως προϋπόθεση για την αποχή από την ποινική δίωξη κατ' άρθρο 48 παρ. 2 και 49 ΚΠΔ

Γεώργιος Παπουτσιδάκης

Δικηγόρος, LL.M Ποινικών Επιστημών ΕΚΠΑ

Μια από τις καινοτομίες¹ του νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν. 4620/2019) αποτελεί η εισαγωγή του θεσμού της υπό όρους αποχής από την ποινική δίωξη (άρθρ. 48 και 49 ΚΠΔ), ο οποίος δεν ήταν γνωστός υπό το προϋσχύσαν καθεστώς, σε αντίθεση με άλλες μορφές αποχής από την ποινική δίωξη². Παρά τη μέχρι σήμερα πενιχρή εφαρμογή³, η εξέταση των ζητημάτων που ανακύπτουν από την ερμηνεία των σχετικών διατάξεων παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Στο άρθρο 48 ΚΠΔ ενσωματώνονται δύο διακριτές υποκατηγορίες, όπου βρίσκει έδαφος εφαρμογής η εν λόγω εναλλακτική διαδικασία. Η παρ. 1 καταλαμβάνει κάθε πλημμέλημα τιμωρούμενο στο νόμο με ποινή φυλάκισης έως τριών ετών, με ή χωρίς χρηματική ποινή ή παροχή κοινωνικού εργάσιου, ενώ η παρ. 2 σχετίζεται με συγκεκριμένα, περιοριστικώς αναφερόμενα περιουσιακής φύσης πλημμελήματα, ανεξαρτήτως του πλαισίου της επαπειλούμενης ποινής. Ταυτόχρονα, το άρθρο 49 ΚΠΔ συνιστά την, αντίστοιχη της παρ. 2 του άρθρου 48, επί κακουργημάτων διάταξη, αφορώσα ορισμένα περιουσιακής φύσης κακουργήματα.

¹ Κατά την Τσόλκα, πρόκειται για ένα «novum» που εισάγεται στο ποινικοδικονομικό σύστημα. Βλ. της ίδιας, «Αποχή από την ποινική δίωξη υπό όρους», κατ' άρθρα 48 και 49 ΚΠΔ, Nova Criminalia 07/2019, σελ. 5.

² Βλ. λ.χ. τα άρθρα 45, 45Α και 45Β του ΚΠΔ 1951.

³ Βλ. την εξαίρεση της ΔιατΕισΠλημΑΘ 1/2023, ΠοινΧρ 2023, σελ. 160. Μάλιστα, η Εισαγγελία του Αρείου Πάγου εξέδωσε σχετική εγκύκλιο (ΕγκΕισΑΠ 11/2022, ΠοινΧρ 2022, σελ. 760), προτρέποντας τους εισαγγελικούς λειτουργούς να αξιοποιήσουν τις νέες διατάξεις.

Αξίζει σε αυτό το σημείο να παρατηρήσουμε, ότι στα εγκλήματα του καταλόγου της παρ. 2 του άρθρου 48 (και της παρ. 1 του άρθρου 49) συγκαταλέγονται τόσο «αμέσως» περιουσιακά αδικήματα, όπως η υπεξαίρεση, η απάτη και η απιστία, όσο και «εμμέσως» περιουσιακά, στα οποία, πρωτίστως, το προστατευόμενο έννομο αγαθό δεν ταυτίζεται με εκείνο της περιουσίας. Παράλληλα, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται ότι ο νομοθέτης ενέταξε αυτά τα αδικήματα στον κατάλογο της παρ. 2, ακριβώς διότι στην πράξη συνοδεύουν συχνότατα τα αμιγώς περιουσιακά εγκλήματα της απάτης και της απιστίας⁴. Η εν μέρει μόνο περάτωση της διαδικασίας ως προς τα περιουσιακής φύσης εγκλήματα, που θα είχε ως αποτέλεσμα την άσκηση ποινικής δίωξης για τα υπόλοιπα, είναι βέβαιο ότι θα έπληττε την αποτελεσματικότητα και την ελκυστικότητα του νέου θεσμού. Καθώς όμως ο μοναδικός όρος που μπορεί να επιβληθεί έγκειται στην πλήρη αποκατάσταση της ζημίας με καταβολή του κεφαλαίου και των τόκων υπερημερίας, ευλόγως ανακύπτει το ερώτημα του αν και κατά πόσον είναι ορθό να

γίνεται λόγος για εναλλακτική εκπλήρωση του κρατικού προστατευτικού καθήκοντος ή, κατ' άλλη διατύπωση, της ποινικής αξίωσης της πολιτείας⁵. Συν τοις άλλοις, αμφισβητούμενη παρίσταται η συμβατότητα αυτών των αδικημάτων με την ίδια την αποκαταστατική δικαιοσύνη, ενόψει του ότι ορισμένα εξ αυτών θίγουν υπερατομικά έννομα αγαθά⁶, με αποτέλεσμα να καθίσταται *prima facie* δυσχερής ο προσδιορισμός του παθόντος, η βλάβη του οποίου θα πρέπει να αντικατασταθεί στο πλαίσιο της υπό κρίση διαδικασίας. Η προβληματική συνδέε-

ται με περισσότερα δογματικά ζητήματα, τα οποία ασφαλώς εκφεύγουν του αντικείμενου της παρούσας μελέτης. Θα αρκεστούμε στην επισήμανση, ότι εν μέρει η δυσχέρεια αυτή δύναται να υπερκεραστεί, ενόψει του ότι για τα αδικήματα της πλαστογραφίας (ΠΚ 216), της ψευδούς βεβαίωσης (ΠΚ 242) και της ψευδούς υπεύθυνης δήλωσης (άρθρο 22 Ν.

1599/1986) γίνεται δεκτό κατά πάγια νομολογία ότι συμπεροσπατεύονται και ιδιωτικά συμφέροντα, ώστε να υφίσταται αμέσως ζημιωθείς, ανά περίπτωση⁷. Αντιστοίχως, επί λαθρεμπορίας (Ν. 2960/2001) και φοροδιαφυγής (Ν. 4174/2013), η αποκατάσταση της ζημίας αφορά το Ελληνικό Δημόσιο⁸ ή την Ευρωπαϊκή Ένωση⁹.

Ωστόσο, αναφορικά με τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (Ν. 4557/2018), η κατάσταση περιπλέκεται, καθώς ακόμα και σήμερα η επιστήμη δεν έχει κατασταλάξει ως προς τον προσδιορισμό του προσβαλλόμενου εννόμου αγαθού και, συνακόλουθα, του παθόντος από το έγκλημα¹⁰. Προκειμένου να διασωθεί η ελκυστικότητα της διαδικασίας για τον υπαίτιο, ορθότερο είναι να γίνει δεκτό ότι η ζημία που θα πρέπει να αποκατασταθεί από την τέλεση της νομιμοποίησης εσόδων ταυτίζεται με εκείνη που προκαλείται από την τέλεση του βασικού αδικήματος, εφόσον, *εννοείται*, η διάταξη περί αποχής αφορά αμφότερα τα εγκλήματα. Και τούτο, παρά την κρατούσα άποψη στη νομολογία, σύμφωνα με την οποία παθόν από το εν λόγω έγκλημα είναι το Ελληνικό Δημόσιο¹¹. Το γεγονός ότι ο νομοθέτης ενέταξε και το ξέπλυμα στον κατάλογο των αδικημάτων που επιδέχονται αποκατάστασης, ως προϋπόθεσης για την αποχή από την ποινική δίωξη, φαίνεται να ενισχύει την άποψη ότι στην πραγματικότητα το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό ταυτίζεται με εκείνο του εκάστοτε βασικού αδικήματος¹².

“Στα εγκλήματα του καταλόγου της παρ. 2 του άρθρου 48 (και της παρ. 1 του άρθρου 49) συγκαταλέγονται τόσο «αμέσως» περιουσιακά αδικήματα, (...) όσο και «εμμέσως» περιουσιακά”

⁴ Δαλακούρας Θ., Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, έκδ. 2η, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 49, *Ελληνίδης Γ.*, Η αποχή από την ποινική δίωξη οικονομικών εγκλημάτων υπό όρους – Συμβολή στην ερμηνευτική προσέγγιση των άρθρων 48 - 49 ΚΠΔ, *ΠοινΔικ* 2023, σελ. 954.

⁵ Οι υπό εξέταση διατάξεις εκφράζουν την προβληματική της εναλλακτικής εκπλήρωσης του κρατικού προστατευτικού καθήκοντος, καταλαμβάνοντας περιπτώσεις αξιόποινων συμπεριφορών που δύναται να αντιμετωπιστούν από την πολιτεία με τρόπους διάφορους της διεξαγωγής της κλασικής ποινικής δίκης και της επιβολής ποινής. Βλ. αναλυτικότερα για το ζήτημα *Βούλγαρης Δ.*, Η αρχή της σκοπιμότητας, ΠΝ Σάκκουλας, 2023, σελ. 69 επ.

⁶ Όπως, π.χ., η πλαστογραφία (ΠΚ 216). Βλ. *Τζανωτής Α.*, Το πλαστό έγγραφο, έκδ. 2η, ΠΝ Σάκκουλας, 2021, σελ. 25 επ., *Ελληνίδης Γ.*, Η αποχή από την ποινική δίωξη οικονομικών εγκλημάτων υπό όρους – Συμβολή στην ερμηνευτική προσέγγιση των άρθρων 48 - 49 ΚΠΔ, *ΠοινΔικ* 2023, σελ. 953.

⁷ Βλ. ενδεικτικά ΑΠ 867/2021, ΑΠ 1056/2019, ΑΠ 665/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 48/2003, ΠοινΧρ 2003, σελ. 895, ΑΠ 1217/1994, ΠοινΧρ 1994, σελ. 1118, *Μυλωνόπουλος Χ.*, Ποινικό Δίκαιο – Ειδικό Μέρος, έκδ. 4η, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 656 επ., *Ελληνίδης Γ.*, οπ. π. σελ. 954, *Ζήσης Α.*, Από τον πολιτικώς ενάγοντα στον παριστάμενο για την υποστήριξη της κατηγορίας, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2023, σελ. 142.

⁸ Για την ιδιότητα του Ελληνικού Δημοσίου ως παθόντος από το έγκλημα και παριστάμενου προς υποστήριξη της κατηγορίας βλ. *Νταγγίνης Μ.*, Η υποστήριξη της κατηγορίας από το Ελληνικό Δημόσιο, ΠΝ Σάκκουλας, 2020.

⁹ ΑΠ 105/2003, ΠοινΧρ 2003, σελ. 899.

¹⁰ Ενδεικτικά και μόνο αξίζει να παρατεθούν τα διάφορα «έννομα αγαθά» που κατά καιρούς έχουν προταθεί ως προστατευόμενα από τις ποινικές διατάξεις για το ξέπλυμα «βρώμικου χρήματος»: η απονομή της δικαιοσύνης, η ακεραιότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η λειτουργία της εθνικής οικονομίας, το έννομο αγαθό που θίγεται από την τέλεση του βασικού αδικήματος, η δημόσια τάξη και η κοινή ειρήνη. Βλ. *Τσιρίδης Π.*, Ο νέος νόμος για το ξέπλυμα χρήματος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 47 επ., *Παπακυριάκου Θ.*, Ο ποινικός έλεγχος της περιουσίας – Οι ρυθμίσεις για το ξέπλυμα χρήματος & τη δήμευση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σελ. 137 επ., *Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε.*, Νομιμοποίηση παράνομων εσόδων: Μια νέα πρόταση για το προστατευόμενο έννομο αγαθό, *ΠοινΔικ* 2024, σελ. 731 επ., *Νταγγίνης Μ.*, οπ. π. σελ. 78 επ., *Χατζηιωάννου Κ.*, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, σε: *Σατλάνης Χ.*, *Μαργαρίτης Λ.*, *Ναζίρης Ι.*, *Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι*, έκδ. 3η, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σελ. 473, *Ελληνίδης Γ.*, οπ. π. σελ. 955.

¹¹ Βλ. ενδεικτικά ΑΠ 726/2021, ΠοινΧρ 2022, σελ. 699 επ., ΑΠ 1308/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 286/2019, ΠοινΧρ 2020, σελ. 526 επ.

¹² ΑΠ 550/2021, ΤΝΠ Qualex.

Ο σκοπός της παρούσας μελέτης δεν είναι, ασφαλώς, να εμβαθύνει στην προβληματική της εξεύρεσης του εννόμου αγαθού που θίγεται από τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων. Ωστόσο, το ζήτημα της αποκατάστασης της ζημίας υπό την έννοια των άρθρων 48 παρ. 2 και 49 ΚΠΔ μπορεί να αντιμετωπιστεί καταλλήλως μέσω της αναλογικής εφαρμογής της διάταξης της παρ. 4 του άρθρου 39 Ν.4557/2018¹³. Η ρύθ-

“Το ζήτημα της αποκατάστασης της ζημίας υπό την έννοια των άρθρων 48 παρ. 2 και 49 ΚΠΔ μπορεί να αντιμετωπιστεί καταλλήλως μέσω της αναλογικής εφαρμογής της διάταξης της παρ. 4 του άρθρου 39 Ν.4557/2018”

μιση αυτή αποσκοπεί να αποσοβήσει αντίστοιχες ανεπιεικείς λύσεις, όταν το αξιόποινο του βασικού εγκλήματος έχει εξαλειφθεί, οπότε και παύει να υπάρχει, κατά τη βούληση του νομοθέτη, επαρκής αιτία για τη δίωξη του ξεπλύματος¹⁴. Ακριβώς όμως η ίδια ratio υφίσταται και όταν, κατ' εφαρμογή της διαδικασίας περί αποχής από την ποινική δίωξη, ικανοποιείται εναλλακτικά το προστατευτικό καθήκον της πολιτείας ως προς το βασικό αδίκημα. Διότι σε αυτή την περίπτωση η ποινική αξίωση έχει αναλωθεί ως προς το τελευταίο, κατάσταση που

προσομοιάζει στην, επιγενόμενη της τέλεσης της πράξης, εξάλειψή της διά του θεσμού της εξάλειψης του αξιοποίνου. Ως εκ τούτου, η αναλογική εφαρμογή της παρ. 4 του άρθρου

39 Ν. 4557/2018, κατά τρόπο ώστε να δύναται ο εισαγγελέας να απόσχει υπό όρους από την ποινική δίωξη για το αδίκημα του ξεπλύματος, εφ' όσον έχει λάβει χώρα η ίδια διαδικαστική ενέργεια και για το βασικό αδίκημα, κρίνεται αναγκαία και επιβεβλημένη. Ταυτόχρονα, αξίζει να αναφερθεί και η διάταξη του άρθρου 304 ΚΠΔ. Εκεί ρυθμίζεται η δυνατότητα ικανοποίησης του παθόντος με αποδέσμευση περιουσιακών στοιχείων¹⁵, μεταξύ άλλων και για την αποκατάσταση κατ' άρθρο 49 ΚΠΔ. Ο νομοθέτης με την εν λόγω διάταξη επιδιώκει να εξασφαλίσει την αποκατάσταση της περιουσιακής ζημίας του παθόντος, και γι' αυτό ακριβώς θεσμοθετεί μια ειδική διαδικασία κατατείνουσα στην αποδέσμευση περιουσιακών στοιχείων. Το πρωτείο που διατηρεί το αποκαταστατικό ιδεώδες στο πλαίσιο των διατάξεων των άρθρων 48 παρ. 2 και 49 ΚΠΔ μας οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι ο μόνος όρος που μπορεί να επιβληθεί αφορά την αποκατάσταση της πράγματι επελθούσας περιουσιακής ζημίας από το βασικό έγκλημα. Εάν για οποιοδήποτε λόγο η διαδικασία ακολουθείται μόνον για το αδίκημα της νομιμοποίησης, επειδή λ.χ. έχει παραγραφεί ήδη το βασικό (περιουσιακό) αδίκημα, τότε και πάλι η επικείμενη εντελής ικανοποίηση εν τοις πράγμασι θα κατευθύνεται στην αποκατάσταση της ζημίας του παθόντος από το βασικό αδίκημα, αφού το προϊόν της νομιμοποίησης θα έχει προέλθει αναγκαστικά από αυτό.

¹³ Επικριτική στάση απέναντι στη συγκεκριμένη διάταξη τηρεί η Συμεωνίδου – Καστανίδου. Βλ. της ιδίας, Νομιμοποίηση παράνομων εσόδων, ΠοινΧρ 2024, σελ. 647 - 648.

¹⁴ Ήδη μάλιστα υποστηρίζεται από τη θεωρία πως εδώ εντάσσεται κάθε λόγος εξάλειψης του αξιοποίνου, ενόψει της ευρείας διατύπωσης της διάταξης, με μόνη εξαίρεση την παραγραφή. Βλ. Παπακυριάκου Θ., οπ. π. σελ. 308, Χατζηγιάννου Κ., οπ. π., σελ. 496.

¹⁵ Η διάταξη εφαρμόζεται ως προς τη δέσμευση που επιβλήθηκε δυνάμει των διατάξεων του ΚΠΔ, αλλά και της ειδικής ρύθμισης του άρθρου 42 Ν. 4557/2018. Βλ. Τσαγκαλίδης Α., Η δέσμευση περιουσιακών στοιχείων στην ενωσιακή και την εθνική έννομη τάξη, ΠΝ Σάκκουλας, 2024, σελ. 327.

Παρουσίαση της μονογραφίας του Αθανάσιου Χουλιάρα «Ποινική εξουσία, αντεγκληματική πολιτική και τα πολιτισμικά τους συγκείμενα: Μια κριτική εγκληματολογική προσέγγιση»

(Εκδόσεις Σάκκουλα: Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2024, 317 σελ., ISBN: 978-960-648-945-7)

Εμμανουήλ Μπίλλης
Δικηγόρος, Δ.Ν.

Τρία είναι τα βασικά πολιτισμικά συγκείμενα (κατά τον προσφιλή αγγλικό όρο cultural context) της ποινικής εξουσίας και της αντεγκληματικής πολιτικής σήμερα, σύμφωνα με την παρουσιαζόμενη μονογραφία: «η επίκληση του κοινού περί δικαίου αισθήματος ως νομιμοποιητική βάση της ποινικής νομοθέτησης, η τιμωρητικότητα ως πανάκεια και ο ποινικός λαϊκισμός ως μορφή διακυβέρνησης». Στη σύνοψη αυτή των πορισμάτων της εξαιρετικά ενδιαφέρουσας –όχι μόνο για εγκληματολόγους, αλλά και για μελετητές καθώς και για τους «εμπνευστές»

“Στη σύνοψη αυτή των πορισμάτων της εξαιρετικά ενδιαφέρουσας μελέτης αποτυπώνεται γλαφυρά το πραγματολογικό περιβάλλον της τρέχουσας εν Ελλάδι πραγματικότητας”

και εφαρμοστές του ποινικού δικαίου—μελέτης αποτυπώνεται γλαφυρά το πραγματολογικό περιβάλλον της τρέχουσας εν Ελλάδι πραγματικότητας των αλληπάλληλων και εκτεταμένων αλλαγών στα κείμενα των νέων (και, όπως αρχικά πιστεύαμε, ολοκληρωμένων) ποινικών κωδίκων του 2019. Αποσκοπώντας στην ανάδειξη των βασικών κοινωνικοπολιτικών και πολιτισμικών συνιστωσών των συνεχών νομοθετικών μεταβολών, η επαλήθευση των ερευνητικών υποθέσεων του συγγραφέα στηρίζεται μεθοδολο-

γικά στην κριτική προσέγγιση κατά τη συνδυαστική ανάλυση του εγκληματικού και του ποινικού φαινομένου. Τα τελευταία προσλαμβάνονται εδώ ως προϊόντα πολιτισμικής παραγωγής και ως έννοιες «υπάλληλες και αλληλοτροφοδοτούμενες, που συνάμα τελούν ενίοτε και σε αντινομική σχέση». Χαρακτηριστικά σημεία εκκίνησης και αναφοράς είναι, εν προκειμένω, τόσο τα εννοιολογικά και αναλυτικά εργαλεία της κριτικής εγκληματολογίας (το έγκλημα ως αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης πολιτιστικών, ιδεολογικών και πολιτικοοικονομικών παραγόντων και, αντιστοίχως, ο πολιτικά φορτισμένος ποινικός έλεγχος ως δυναμικό σύστημα τιμωρητικών, προστατευτικών και ιδεολογικών λειτουργιών) όσο και η θέση ότι η εξουσία (ποινικής νομοθέτησης) έχει δύο *παραπληρωματικά* πρόσωπα, το προστατευτικό/τιμωρητικό και το εγγυητικό/φιλελεύθερο. Με συνέπεια προς τους θεματικούς προβληματισμούς και τις υφολογικές συγγραφικές επιλογές που απασχολούν και διατρέχουν γενικότερα την εργογραφία του συγγραφέα, η παρούσα μελέτη χωρίζεται έτσι σε τέσσερα βασικά κεφάλαια που συμπληρώνονται από τις οξυδερκείς παρατηρήσεις και μεταφορές του επιλόγου περί σταβισμού και εικονικών ποινικών φαρμάκων, καθώς και από μία εντυπωσιακά περιεκτική λίστα ελληνόγλωσσης και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας (η οποία με τη σειρά

της έχει τύχει αναλυτικότητας επεξεργασίας των πηγών στις υποσημειώσεις, συνιστώντας έναν ακόμα σημαντικό πόλο γνώσης για τον αναγνώστη).

Ειδικότερα, στο **πρώτο κεφάλαιο** (υπό II.) εξετάζονται η έννοια και οι προϋποθέσεις της νομιμότητας και της νομιμοποίησης της σύγχρονης ποινικής εξουσίας στα δημοκρατικά και κοινωνικά κράτη δικαίου, το δικαιολογητικό μοντέλο του ποινικού εγγυητισμού ως «ανάχωμα» απέναντι στη νέα αρχιτεκτονική της ασφάλειας που φαίνεται να έχει επικρατήσει στο πολιτισμικό πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας της διακινδύνευσης, καθώς και οι αρχές και διαδικασίες της καλής και ορθολογικής νομοθέτησης ως νομιμοποιητικοί όροι τυποποίησης/κατασκευής του ποινικού φαινομένου και ταυτόχρονα ως κριτήρια για την αξιολόγηση του νομοθετικού έργου και του γενικότερου τρόπου διάρθρωσης των ποινικών συστημάτων. Για τον συγγραφέα, εξάλλου, η «εγκληματοποίηση» συνιστά μια δυναμική διαδικασία κοινωνικής κατασκευής της πραγματικότητας και το ποινικό δίκαιο επιτελεί συστατικό (και όχι απλώς ρυθμιστικό) ρόλο σε σχέση με το έγκλημα.

Το **δεύτερο κεφάλαιο** (υπό III.) εστιάζει, κατόπιν, στη διαχρονική εξέλιξη και μετατροπή της εγκληματολογίας από βοηθητική σε συμπληρωματική του ποινικού δικαίου «επιστήμη ως προς το έγκλημα, με αυτοτέλεια και ίδια κανονιστική στόχευση», και από νομιμοποιητική πηγή εμπειρικής επαλήθευσης σε πηγή κριτικού ελέγχου των θέσεων του ποινικού δικαίου με «απονομιμοποιητική» λειτουργία. Επί τη βάση της διαλεκτικής αυτής σχέσης μεταξύ των δύο «επιστημών», και με οδηγούς την πολιτισμική εγκληματολογία (που δίνει έμφαση στον ρόλο της εξουσίας, της ιδεολογίας και της πολιτισμικής ηγεμονίας κατά την παραγωγή των ποινικών κανόνων) και την έννοια της «ποινικότητας» (που αναφέρεται στο σύνολο των τιμωρητικών πρακτικών που αναπτύσσονται σε μια κοινωνία, πέρα από τις νομικές και θεσμικές διαστάσεις τους), αναφέρει ο συγγραφέας ότι θα πρέπει να δομείται η αντεγκληματική πολιτική, ήτοι το σύνολο των βασικών αρχών και πρακτικών οργανωμένης δημόσιας απάντησης στο έγκλημα. Πολιτικά και ιδεολογικά φορτισμένη η τελευταία, θα ακολουθεί μάλιστα, όπως σημειώνεται, συνήθως ένα από τα δυο μοντέλα πρόληψης και ασφάλειας: είτε αυτό που αρθρώνεται γύρω από ένα (υποτιθέμενο) «δικαίωμα στην ασφάλεια» είτε εκείνο που δομείται βάσει της απαίτησης για «ασφάλεια των δικαιωμάτων».

Ακολούθως, στο **τρίτο κεφάλαιο** (υπό IV.) αναλύεται η επίδραση που μπορεί να έχει το νέο πολιτισμικό πλαίσιο της κοινωνίας της διακινδύνευσης στην εγκληματολογική ανάλυση, την αντεγκληματική πολιτική και το ποινικό δίκαιο. Ειδικότερα

προσεγγίζονται η σχέση μεταξύ δικαίου και κοινωνικής μεταβολής (το δίκαιο ως προωθητικός ή ανασχετικός, ενεργητικός ή ουδέτερος, παράγοντας της κοινωνικής μεταβολής), οι κεντρικές κοινωνιολογικές έννοιες της (μετα)νεωτερικότητας και της διακινδύνευσης, καθώς και το ατομικό και κοινωνικό αίσθημα ανασφάλειας σε συνδυασμό με το πάγιο αίτημα για ασφάλεια ως βασικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας της διακινδύνευσης (η τελευταία ορίζεται, σύμφωνα με τον συγγραφέα, ως μια κοινωνία που σε μεγάλο βαθμό οργανώνεται γύρω από τη διαχείριση κινδύνων). Το νέο πλαίσιο που έχει διαμορφωθεί

ως συνέπεια των παραπάνω εξελίξεων είναι και εκείνο εντός του οποίου αναγκαστικά διεξάγεται πλέον η συζήτηση αναφορικά τόσο με τη γενικότερη κατεύθυνση της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής όσο και συγκεκριμένα με τα αιτήματα εκσυγχρονισμού του ποινικού δικαίου. Η τάση επέκτασης της ποινικής καταστολής «προς τα πίσω» που φαίνεται να διακρίνει τα σύγχρονα ποινικά δίκαια και ο σχεδιασμός των αντεγκληματικών πολιτικών πρόληψης («ως μέσω

“Τα πορίσματα της μελέτης συνδυάζονται με παρατηρήσεις που αφορούν στη διαχρονικά κακή ποιότητα της νομοθέτησης στην Ελλάδα”

αντιμετώπισης των έντονων συναισθημάτων ανασφάλειας και άγχους που βιώνουν οι πολίτες») νομιμοποιούνται εν προκειμένω κυρίως μέσω της επίκλησης ενός καινοφανούς «δικαιώματος στην ασφάλεια».

Οι παραπάνω αναλύσεις και διαπιστώσεις των τριών πρώτων κεφαλαίων της παρουσιαζόμενης μονογραφίας συνιστούν, εξάλλου, τη μεθοδολογική και γνωσιακή βάση για την εργασία ταυτοποίησης των πολιτισμικών συγκειμένων της ποινικής νομοθέτησης στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, η οποία λαμβάνει χώρα στο **τέταρτο κεφάλαιο** (υπό V.). Στο επίκεντρο βρίσκεται εδώ ο τρόπος που αναδομείται η ποινική καταστολή στην Ελλάδα με αφορμή την ψήφιση του Ν. 4619/2019 και τις διαδοχικές τροποποιήσεις που ακολούθησαν, οι οποίες φαίνεται να έχουν πράγματι οδηγήσει την (ορθολογική) ποινική νομοθέτηση στα όρια της, όπως έχει πολλές φορές αναλυθεί στο παρελθόν και στις σελίδες του παρόντος νομικού περιοδικού. Καταγράφονται και αξιολογούνται έτσι από τον συγγραφέα, με συστηματικό και συγκριτικό τρόπο, οι επιμέρους σταθμίσεις και επιλογές του νομοθέτη που οδήγησαν τόσο στην υιοθέτηση του νέου ποινικού κώδικα όσο και στις επακόλουθες –μέχρι σήμερα με τουλάχιστον 15 διαφορετικούς νόμους– τροποποιήσεις του, κάποιες εκ των οποίων (βλ. Ν. 4637/2019, 4855/2021, 4947/2022, 5039/2023 και 5090/2024) υπήρξαν ιδιαίτερας σημαντικές και εκτεταμένες. Οι συνεχείς αυτές νομοθετικές

μεταβολές είχαν ως αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, την ανατροπή, σε σημαντικό βαθμό, της αρχικής φιλοσοφίας του Ν. 4619 (όπως αποτυπώνεται στη σχετική αιτιολογική έκθεση) περί νομοτεχνικής αρτιότητας, εξορθολογισμού και ανανέωσης του συστήματος ποινικών κυρώσεων, αφαίρεσης των εγκλημάτων που δεν προστατεύουν υπαρκτά έννομα αγαθά, αποκατάστασης της αναλογικότητας, της ακρίβειας και της σαφήνειας των διατάξεων κλπ. Το γεγονός αυτό αποτυπώνεται εύγλωττα στα συμπεράσματα, στα οποία καταλήγει ο συγγραφέας βασιζόμενος στην επισκόπηση των ανωτέρω τροποποιήσεων: το πολυδιαφημισμένο εξορθολογισμένο και εκσυγχρονισμένο σύστημα ποινικών κυρώσεων δεν εφαρμόζεται τελικά ποτέ στην πράξη, οι αλληπάλληλες «αντι-μεταρρυθμιστικές» τροποποιήσεις οδηγούν στην ακύρωση της συνοχής των διατάξεων του νέου ποινικού κώδικα, η αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του εγκλήματος επιδιώκεται πλέον κυρίως μέσω της ενίσχυσης των θεσμών τιμωρητικότητας, ενώ η έλλειψη επιστημονικής θεμελίωσης των πρόσφατων νομοθετικών επιλογών και η εργαλειοποίηση του ποινικού δικαίου επιχειρείται να καλυφθούν με την επίκληση ενός «νεφελώδους κοινού περί δικαίου αίσθηματος». Τα δεδομένα αυτά αρκούν για να φωτίσουν, σύμφωνα με τον συγγραφέα, τα τρία βασικά πολιτισμικά συγκείμενα της σύγχρονης ποινικής εξουσίας και αντεγκληματικής πολιτικής (*κοινό περί δικαίου αίσθημα, τιμωρητικότητα, ποινικός λαϊκισμός*).

Τα πορίσματα που προκύπτουν από την επιμέρους ανάλυση των τριών αυτών στοιχείων συνδυάζονται, στις τελικές σκέψεις του βιβλίου (υπό VI.), με δύο περαιτέρω εμπεριστατωμένες παρατηρήσεις που αφορούν στη διαχρονικά κακή ποιότητα της νομοθέτησης στην Ελλάδα (και ιδιαίτερας της ποινικής) και στην προβληματική κατάσταση του σωφρονιστικού συστήματος («όπου ουσιαστικά εκβάλουν οι εκάστοτε επιλογές στην ποινική πολιτική»). Είναι πράγματι άξια ενδελεχούς μελέτης τα στοιχεία και επιχειρήματα με τα οποία ο συγγραφέας θεμελιώνει στο πλαίσιο αυτό τη θέση ότι οι όλες παραπάνω εξελίξεις τροφοδοτούν εν τέλει τον ποινικό αταβισμό στην υλοποιούμενη αντεγκληματική πολιτική, προτάσσοντας το «δικαίωμα στην ασφάλεια» έναντι «της ασφάλειας των δικαιωμάτων» και, την ίδια στιγμή, υποβαθμίζοντας τον ρόλο της ποινικής καταστολής σε ένα είδος (επικίνδυνου για τα ατομικά δικαιώματα και τις ελευθερίες) *placebo*. Στο ερώτημα αν η χάραξη και η υλοποίηση των σχετικών με το έγκλημα πολιτικών μπορεί να είναι πολιτικά, κοινωνικά και νομικά αποδεκτές σε μια τέτοια βάση, η μονογραφία απαντά τεκμηριωμένα αρνητικά. Στο ερώτημα αν το παρουσιαζόμενο έργο συμβάλλει με τη σειρά του στην «απονομιμοποίηση των νομοθετικών επιλογών και στην κατεύθυνση που αυτές δίνουν στην ποινική καταστολή», μπορούμε, σίγουρα, να απαντήσουμε θετικά. ●

Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΔΔΑ¹

Μία επιγραμματική παρουσίαση των σημαντικότερων αποφάσεων Ιανουαρίου - Μαΐου 2025

Επιμέλεια: Βασίλης Χειρδάρης, Δικηγόρος Αθηνών

Η νομολογία του ΕΔΔΑ τα τελευταία χρόνια έχει επηρεάσει σημαντικά και καθοριστικά τις εθνικές νομολογίες και έχει οδηγήσει σε νομοθετικές αλλαγές τις ευρωπαϊκές χώρες, ώστε να εναρμονιστούν με την ΕΣΔΑ αλλά και με τη νομολογία του Στρασβούργου.

Η χώρα μας και κυρίως τα δικαστήρια καθυστέρησαν αρχικά στην ευθυγράμμιση τους με αυτήν. Αποτέλεσμα να έχουμε σωρεία καταδικαστικών αποφάσεων και να επιδικάζονται σημαντικές αποζημιώσεις.

Στο παρόν τεύχος παρουσιάζεται η ποινική νομολογία των μηνών Ιανουαρίου έως και Μαΐου του 2025 του Δικαστηρίου του Στρασβούργου.

ΑΡΘΡΟ 2

1) Παναγιωτόπουλος κ.α. κατά Ελλάδας της 21.01.25 (προσφ. αριθ. 44758/20)

Υπερβολική αστυνομική βία σε βάρος Ρομά και αναποτελεσματική έρευνα. Μη διερεύνηση φυλετικών διακρίσεων. Παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή.

Οι προσφεύγοντες, είναι τρεις Έλληνες Ρομά. Στις 8 Οκτωβρίου 2016 οι προσφεύγοντες συνελήφθησαν μετά από τροχαίο ατύχημα στο οποίο ενεπλάκησαν μετά από καταδίωξη της αστυνομίας, όπου το αυτοκίνητό τους συγκρούστηκε με το αστυνομικό όχημα.

Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι κατά τη σύλληψή τους, υπέστησαν σωματική βία, από αστυνομικούς (κλωτσιές, γροθιές), για να τους αποσπάσουν ομολογίες για ποινικά αδικήματα και χρησιμοποιήθηκαν εναντίον τους ρατσιστικές προσβολές. Υποστήριξαν επίσης ότι η έρευνα σχετικά με τις καταγγελίες τους ήταν ανεπαρκής και δεν διερευνήθηκε η καταγγελία περί φυλετικών διακρίσεων και ότι οι ενέργειες της αστυνομίας υποκινήθηκαν από την εθνότητά τους ως Ρομά.

Ο πρώτος προσφεύγων, νοσηλεύτηκε δύο ημέρες αργότερα παραπονούμενος για πόνο στο στήθος, με τραύματα στα γεννητικά του όργανα. Οι δεύτερος και τρίτος ισχυρίστηκαν ότι τραυματίστηκαν επίσης, ο δε τρίτος εμφάνισε εμφανή τραύματα, όπως μώλωπες γύρω από το μάτι.

Το Δικαστήριο του Στρασβούργου έκρινε ότι υπήρξε αναποτελεσματική έρευνα σχετικά με τους ισχυρισμούς κακομεταχείρισης όλων των προσφευγόντων από την αστυνομία κατά τη σύλληψη, μεταφορά και κράτησή τους στο αστυνομικό τμήμα και παράλειψη των αρχών να λάβουν όλα τα δυνατά μέτρα διερεύνησης κατά πόσον οι διακρίσεις σε βάρος τους ως Ρομά διαδραμάτισαν ρόλο στα επίμαχα γεγονότα. Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 3 και σε συνδυασμό με το άρθρο 14 της ΕΣΔΑ.

Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι χρησιμοποιήθηκε υπερβολική βία από τους αστυνομικούς για να ξεπεράσουν την υποτιθέμενη αντίσταση δύο εκ των τριών προσφευγόντων κατά την σύλληψή τους και διαπίστωσε απάνθρωπη μεταχείριση σε βάρος τους και παραβίαση του ουσιαστικού σκέλους του άρθρου 3. Δεν αποδείχθηκε όμως ότι οι ρατσιστικές συμπεριφορές διαδραμάτισαν ρόλο στην κακομεταχείρισή τους.

Για το δεύτερο προσφεύγοντα κρίθηκε ότι οι μικρές εκδορές δεν επαρκούσαν για να φτάσουν στο απαιτούμενο όριο του άρθρου 3 και ότι δεν παρουσιάστηκαν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία για να μετατοπίσουν το βάρος της απόδειξης στην εναγόμενη κυβέρνηση. Ως εκ τούτου το Στρασβούργο δεν διαπίστωσε ότι υπέστη κακομεταχείριση.

Το ΕΔΔΑ επιδίκασε για ηθική βλάβη: 20.000 ευρώ στον πρώτο προσφεύγοντα, 12.000 ευρώ στον δεύτερο και 20.000 ευρώ στον τρίτο.

2) Vyacheslavov κ.α. κατά Ουκρανίας της 18.03.2025 (προσφ. αρ. 39553/16 και 6 άλλες)

Ανεπαρκή μέτρα από τις αρχές για την αντιμετώπιση της βίας που είχε ως αποτέλεσμα πολλά θύματα. Ανεπαρκής έρευνα. Παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή.

3) Laterza και D'Errico κατά Ιταλίας της 27.03.2025 (προσφ. αριθ. 30336/22)

Αναποτελεσματική έρευνα της αιτίας θανάτου σε εργατικό ατύχημα. Παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του δικαιώματος στη ζωή.

Οι προσφεύγοντες κατέθεσαν μήνυση για ανθρωποκτονία εξ αμελείας σχετικά με το θάνατο συγγενή τους από πνευμονικό όγκο, ο οποίος, όπως ισχυρίστηκαν, είχε προκληθεί από την έκθεσή του σε τοξικές ουσίες για την παραγωγή χάλυβα, στο χώρο της εργασίας του. Η υπόθεση αυτή στη συνέχεια τέθηκε στο αρχείο.

¹ Τις αποφάσεις αυτές μπορείτε να τις αναζητήσετε σε αναλυτική περιληπτική μορφή (και στα ελληνικά) σε www.echr.caselaw.com καθώς και ολόκληρες στον ιστότοπο του ΕΔΔΑ (στα αγγλικά ή στα γαλλικά).

Το Δικαστήριο έκρινε ότι, λαμβάνοντας υπόψη τη σχετική εγκώρια νομολογία και το γεγονός ότι η προέλευση της πάθησης του αποβιώσαντος εργαζομένου λόγω επαγγέλματος δεν είχε εξαρχής αποκλειστεί, θα έπρεπε να είχε διαταχθεί περαιτέρω έρευνα για να εξακριβωθεί η πιθανή ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της έκθεσης σε επιβλαβείς ουσίες και της ασθένειας του θανόντος, με σκοπό τον εντοπισμό των υπεύθυνων για τυχόν παραβιάσεις των μέτρων ασφαλείας. Κατά το Στρασβούργο τα εθνικά δικαστήρια δεν κατέβαλαν επαρκείς προσπάθειες για τη διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης και ότι η απόφαση να περατωθεί η έρευνα και να τεθεί η υπόθεση στο αρχείο δεν ήταν δεόντως αιτιολογημένη. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η έρευνα δεν ήταν αποτελεσματική και διαπίστωσε παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 2 (δικαίωμα στη ζωή).

4) N.D. κατά Ελβετίας της 03.04.2025 (προσφ. αριθ. 56114/18)

Οι αρχές δεν συμμορφώθηκαν με την υποχρέωσή τους να προστατεύσουν τη ζωή γυναίκας από ενδοοικογενειακή βία. Παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή.

Η προσφεύγουσα υπέστη βία από τον σύντροφό της – δεν γνώριζε δε τον κίνδυνο που διέτρεχε, ούτε το γεγονός ότι είχε ποινικό μητρώο. Η προσφεύγουσα απήχθη από το σπίτι της το 2007, αφού ενημέρωσε τον σύντροφό της ότι διακόπτει τη σχέση τους. Στη συνέχεια φυλακίστηκε από αυτόν επί 11 ώρες και υπέστη βιασμό και κακομεταχείριση. Κατήγγειλε ότι οι ελβετικές αρχές δεν είχαν λάβει τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία της ζωής της.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε, ότι οι εθνικές αρχές που εμπλέκονται στην υπόθεση δεν είχαν κάνει ό,τι θα μπορούσε ευλόγως να αναμένεται από αυτές για να αποτρέψουν τον πραγματικό και άμεσο κίνδυνο για τη ζωή της προσφεύγουσας, τον οποίο γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν. Το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι δεν είχε γίνει από τις αρχές ούτε επαρκής εκτίμηση του κινδύνου για τη ζωή της ούτε είχαν ληφθεί επιχειρησιακά μέτρα τα οποία θα μπορούσαν να είχαν πραγματική πιθανότητα να μεταβάλουν την εξέλιξη των γεγονότων ή να μετριάσουν τη ζημία που προκλήθηκε. Λόγω της έλλειψης επαρκούς συντονισμού μεταξύ των διαφόρων υπηρεσιών και των ελλείψεων του ισχύοντος δικαίου, οι αρχές δεν τήρησαν τη θετική τους υποχρέωση να προστατεύσουν τη ζωή της προσφεύγουσας.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε, κατά πλειοψηφία, παραβίαση του άρθρου 2 (προστασία του δικαιώματος στη ζωή).

ΑΡΘΡΟ 3

1) Φραγκόπουλος κ.ά. κατά Ελλάδος της 23.01.2025 (προσφ. αριθ. 550/17)

Συνθήκες κράτησης στις φυλακές Διαβατών. Απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση.

Οι προσφεύγοντες κρατήθηκαν στις φυλακές Διαβατών Θεσσαλονίκης από Νοέμβριο 2015 έως Μάιο του 2017. Στην προσφυγή τους στο ΕΔΔΑ κατήγγειλαν ότι κρατούνταν σε κακές συνθήκες. Συγκεκριμένα, παραπονέθηκαν: α) για υπερπληθυσμό

στη φυλακή Διαβατών (διέθεταν λιγότερα από 3 τ.μ. προσωπικού χώρου), β) ότι ο προαύλιος χώρος της φυλακής δεν ήταν στεγασμένος, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε περίπτωση ακραίων καιρικών συνθηκών, γ) για απουσία κοινόχρηστου χώρου, αναγκάζοντάς τους να τρώνε στα κρεβάτια τους, δ) για κακή ποιότητα και ποσότητα φαγητού, ε) για απουσία κατάλληλης θέρμανσης και κλιματισμού, στ) ότι ήταν εκτεθειμένοι στο παθητικό κάπνισμα, ζ) για απουσία εκπαιδευτικών ή ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων και η) ότι φοβόντουσαν αντίποινα από τις αρχές εάν διαμαρτύρονταν για τις συνθήκες κράτησής τους. Το Δικαστήριο επισήμανε ότι στο παρελθόν έχει διαπιστώσει παραβιάσεις του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ όσον αφορά τις γενικές συνθήκες κράτησης στις φυλακές Διαβατών (Adiele κ.α. κατά Ελλάδας της 25.02.2016, αριθ. 29769/13, και Παπαδάκης κ.ά. κατά Ελλάδας της 25.02.2016, αριθ. 34083/13) και διαπίστωσε ότι οι συνθήκες κράτησης των προσφευγόντων στις φυλακές Διαβατών ισοδυναμούσαν με απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Τέλος επιδίκασε σε κάθε προσφεύγοντα για ηθική βλάβη από 1.400 ευρώ έως 6.300 ευρώ.

2) Πουλόπουλος κατά Ελλάδας της 20.03.2025 (προσφ. αριθ. 27936/18)

Υπερπληθυσμός, κακές συνθήκες υγιεινής και απουσία ειδικής διατροφής στο Νοσοκομείο Φυλακών Κορυδαλλού. Καταδίκη της Ελλάδας.

Ο προσφεύγων καταδικάστηκε για ληστεία. Κατά τον χρόνο κράτησής του διαγνώστηκε με διάχυτο ηπατικό καρκίνο, καθώς και με ηπατική κίρρωση. Ο ασθενής κρατούμενος κατήγγειλε τις κακές συνθήκες κράτησης στο Νοσοκομείο των Φυλακών Κορυδαλλού μεταξύ 1ης Μαρτίου και 27ης Αυγούστου 2018, ιδίως για τον υπερπληθυσμό, την κακή υγιεινή και την απουσία του προβλεπόμενου ειδικού καθεστώτος διατροφής, καθώς και για την έλλειψη αποτελεσματικής προσφυγής. Ισχυρίστηκε ότι οι συνθήκες ήταν ασυμβίβαστες με την ιατρική του κατάσταση.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι οι καταγγελίες του κρατούμενου, επιβεβαιώθηκαν από την έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων που συντάχθηκε μετά την επίσκεψή της στο Νοσοκομείο των Φυλακών τον Μάρτιο και τον Απρίλιο του 2019. Υπό αυτές τις συνθήκες, το Δικαστήριο εκτίμησε ότι οι ανεπαρκείς συνθήκες κράτησης ήταν διαπιστωμένες, ιδίως όσον αφορά τον υπερπληθυσμό, την κακή υγιεινή και την απουσία κατάλληλου καθεστώτος διατροφής και διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ.

Το δικαστήριο του Στρασβούργου έκρινε επίσης ότι ο προσφεύγων δεν είχε αποτελεσματικό ένδικο μέσο για να παραπονεθεί για τις συνθήκες της κράτησής του. Έτσι διαπίστωσε και παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης.

Το ΕΔΔΑ επιδίκασε 8.000 ευρώ για ηθική βλάβη.

3) Mohammed Satuf κατά Ελλάδας της 27.02.2025 (προσφ. αριθ. 44291/21 και 4 άλλες προσφυγές)

Απόρριψη προσφυγών ως καταχρηστικών. Μη ενημέρωση του ΕΔΔΑ για άσκηση προγενέστερων ίδιων προσφυγών για τις συνθήκες κράτησής τους στην ίδια φυλακή και για την ίδια περίοδο καθώς και για φιλικούς διακανονισμούς.

4) Χ. κατά Κύπρου της 27.02.2025 (προσφ. αριθ. 40733/22) Αναποτελεσματική και ελλειπτική έρευνα καταγγελίας για ομαδικό βιασμό 18χρονης. Κίνδυνος δημιουργίας υποβά- θρου ατιμωρησίας στην ποινική δικαιοσύνη. Καταδίκη της Κύπρου.

Η προσφεύγουσα Χ., μια νεαρή Βρετανίδα, ισχυρίστηκε ότι έπεσε θύμα ομαδικού βιασμού από Ισραηλινούς υπηκόους όταν βρισκόταν στην Αγία Νάπα της Κύπρου, τον Ιούλιο του 2019. Τότε ήταν 18 ετών. Η υπόθεση αφορούσε την έρευνα που ακολούθησε από τις εθνικές αρχές. Μετά από δέκα ημέρες και μια σειρά από εξαντλητικές καταθέσεις που διήρκεσαν μέχρι αργά τη νύχτα, η προσφεύγουσα ανακάλεσε τους ισχυρισμούς της. Της ασκήθηκε αμέσως ποινική δίωξη για ψευδή καταμήνυση και κρίθηκε ένοχη σε πρώτο βαθμό. Μετά την άσκηση έφεσης αθώωθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου, το οποίο επισήμανε διάφορες αποτυχίες στη διαδικασία διερεύνησης του ισχυρισμού της για βιασμό.

Κατά το ΕΔΔΑ η απροθυμία των αρχών να συνεχίσουν περαιτέρω την έρευνα ή να κινήσουν ποινικές διαδικασίες βασίστηκε στην σεξουαλική ελευθεριότητα και συμπεριφορά της προσφεύγουσας. Η αξιοπιστία της φαίνεται να είχε αξιολογηθεί με βάση προκαταλήψεις για στερεότυπα φύλου και συμπεριφορές εναντίον των θυμάτων. Επειδή φερόταν στο παρελθόν να είχε συμμετάσχει σε ομαδικές σεξουαλικές δραστηριότητες, φάνηκε να θεωρήθηκε ως δεδομένο ότι δεν θα αρνιόταν να το πράξει την ημέρα του φερόμενου βιασμού.

Το Δικαστήριο παρατήρησε επίσης ότι η μη περαιτέρω έρευνα της υπόθεσης από τις ανακριτικές και εισαγγελικές αρχές βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό σε υποτιθέμενες αντιφάσεις στις καταθέσεις της προσφεύγουσας, χωρίς να εξεταστούν οι συνθήκες υπό τις οποίες είχαν γίνει οι καταθέσεις και χωρίς να ληφθεί υπόψη η ψυχολογική επίδραση που μπορούσε να είχε ο υποτιθέμενος βιασμός ή αν μπορούσε να βρισκόταν υπό την επήρεια αλκοόλ, ναρκωτικών ή ηρεμιστικών που της είχε δώσει φίλη της για να ηρεμήσει.

Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, οι πολυάριθμες φορές που η προσφεύγουσα έπρεπε να επαναλάβει στις αρχές μέσω των καταθέσεων της το τι είχε συμβεί, και η αποτυχία των αρχών να υιοθετήσουν μια προσέγγιση που να λαμβάνει υπόψη το θύμα, αποτελούσε ένδειξη εκ νέου θυματοποίησής της.

Το Δικαστήριό του Στρασβούργου έκρινε, χωρίς να εκφράσει γνώμη ως προς την ενοχή των υπόπτων, ότι, η αντίδραση των ανακριτικών και εισαγγελικών αρχών στους ισχυρισμούς για βιασμό υπολείπεται της θετικής υποχρέωσης του κράτους να εφαρμόσει τις σχετικές ποινικές διατάξεις στην πράξη μέσω αποτελεσματικής έρευνας.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε, παραβίαση του άρθρου 3 (έλλειψη αποτελεσματικής έρευνας) και παραβίαση του άρθρου 8 (δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής) και επιδίκασε στην προσφεύγουσα 20.000 ευρώ για ηθική βλάβη και 5.000 ευρώ για έξοδα.

5) I.C. κατά Μολδαβίας της 27.02.2025 (προσφ. αριθ. 36436/22)

Καταγγελίες γυναίκας με διανοητική αναπηρία για αναγκαστική εργασία και σεξουαλική κακοποίηση. Ανεπαρ-

κής διεύρυνση των ισχυρισμών της. Καταδίκη για πολλαπλές παραβιάσεις.

Η προσφεύγουσα έχει διανοητική αναπηρία και στερήθηκε τη δικαιοπρακτική της ικανότητα το 2011. Προσέφυγε στο ΕΔΔΑ καταγγέλλοντας ότι είχε εξαναγκαστεί να εργάζεται δωρεάν και ότι είχε κακοποιηθεί σεξουαλικά, μετά την απομάκρυνσή της το 2013 από την κρατική φροντίδα για να ζήσει σε ένα αγρόκτημα (διαδικασία «αποϊδρυματοποίησης»). Το έσκασε μετά από πέντε χρόνια και, με τη βοήθεια μιας ΜΚΟ, κατέθεσε μήνυση στην αστυνομία κατά του ζευγαριού που κατείχε το αγρόκτημα. Το δικαστήριο αθώωσε το ζευγάρι.

Το Δικαστήριο σημείωσε ότι στη Δημοκρατία της Μολδαβίας οι ποινικοί νόμοι ήταν επαρκείς, όμως το νομικό και διοικητικό πλαίσιο σχετικά με την απομάκρυνση από την κρατική φροντίδα ατόμων με διανοητική αναπηρία είχε ελλείψεις, ιδίως λόγω της έλλειψης υποστηρικτικών υπηρεσιών και παρακολούθησης. Στην περίπτωση της προσφεύγουσας αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην λάβουν οι αρχές μέτρα για την προστασία της, ούτε να διερευνήσουν επαρκώς τους ισχυρισμούς της, όσον αφορά την εργασιακή της εκμετάλλευση και τον βιασμό της.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβιάσεις των άρθρων 3 (απαγόρευση απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης), 4 (απαγόρευση αναγκαστικής εργασίας), 8 (δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής) και 14 (απαγόρευση διακρίσεων) και επιδίκασε στην προσφεύγουσα 35.000 ευρώ για ηθική βλάβη και 8.587 ευρώ για έξοδα.

6) Bagirov κ.α. κατά Αζερμπαϊτζάν της 11.02.25 (προσφ. αριθ. 34582/16 και 2 άλλες)

Η τοποθέτηση των κατηγορουμένων σε μεταλλικό κλουβί στην ακροαματική διαδικασία συνιστά εξευτελιστική μεταχείριση.

7) Pedev κατά Βουλγαρίας της 27.05.2025 (προσφ. αριθ. 27165/21)

Μη αναγκαίο δέσιμο συλληφθέντος διαδηλωτή σε κρεβάτι νοσοκομείου. Εξευτελιστική μεταχείριση.

Ο προσφεύγων συμμετείχε σε διαδήλωση το 2020 και κατήγγειλε ότι υπέστη κακομεταχείριση κατά τη νοσηλεία του στο νοσοκομείο, όπου ήταν δεμένος σε κρεβάτι με δεσμά στα πόδια και χειροπέδες.

Κατά το Στρασβούργο το δέσιμο του προσφεύγοντος σε κρεβάτι νοσοκομείου, ακόμη και για το σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα της μίας ημέρας, δεν ήταν απολύτως αναγκαίο. Το μέτρο ήταν ικανό να δημιουργήσει αισθήματα ταπείνωσης και ευτελισμού. Επιπλέον, είχε παραμείνει δεμένος και κατά τη διάρκεια επίσκεψης της μητέρας του, εντείνοντας έτσι τον ψυχολογικό αντίκτυπο του μέτρου αυτού. Ως εκ τούτου, είχε υποστεί εξευτελιστική μεταχείριση. Οι αρχές δεν είχαν επίσης συμμορφωθεί με την υποχρέωσή τους να διεξάγουν αποτελεσματική έρευνα σχετικά με τον ισχυρισμό του προσφεύγοντος ότι είχε υποστεί εξευτελιστική μεταχείριση κατά τη διάρκεια της νοσηλείας του.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβιάσεις τόσο του ουσιαστικού όσο και του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 3 για την

ακινήτοποίηση του προσφεύγοντος κατά τη νοσηλεία του στο νοσοκομείο και του επιδίκασε 6.500 ευρώ για ηθική βλάβη και 3.510 ευρώ για έξοδα.

ΑΡΘΡΟ 5

1) M.B. κατά Ισπανίας της 06.02.2025 (προσφυγή αριθ. 38239/22)

Γυναίκα τέθηκε σε εγκλεισμό σε ψυχιατρική κλινική των φυλακών χωρίς κατάλληλη αξιολόγηση της ψυχικής της υγείας. Παραβίαση της προσωπικής ελευθερίας της.

2) Martinez Fernandez κατά Ουγγαρίας της 27.05.2025 (αρ. προσφ.30814/22)

Αναποτελεσματική εκπροσώπηση ακουσώς νοσηλευθείσας σε ψυχιατρείο από δικαστικό επίτροπο. Αυθαίρετη διαδικασία. Παραβίαση της προσωπικής ελευθερίας.

ΑΡΘΡΟ 6

1) Vasile Pruteanu κ.α. κατά Ρουμανίας της 14.01.2025 (προσφ. αριθ. 9308/18)

Αποδεικτική στήριξη δικαστικών αποφάσεων όχι μόνον στις καταθέσεις μαρτύρων στην προδικασία αλλά και σε άλλες αποδείξεις. Μη παραβίαση της ΕΣΔΑ.

Οι προσφεύγοντες ήταν ιδιοκτήτες τριών ινστιτούτων μασάζ στη Ρουμανία. Παραπέμφθηκαν και καταδικάστηκαν για μαστροπεία και εμπορία ανθρώπων. Ισχυρίστηκαν ότι οι καταδίκες τους δεν ήταν δίκαιες επειδή βασικοί μάρτυρες – γυναίκες που είχαν στρατολογηθεί στη Μολδαβία – δεν είχαν ποτέ εξεταστεί στα ακροατήρια ως μάρτυρες, ώστε οι κατηγορούμενοι να μπορέσουν να τους εξετάσουν.

Κατά το Δικαστήριο υπήρχαν επαρκείς αντισταθμιστικοί παράγοντες για να αντισταθμίσουν την έλλειψη της δυνατότητας να εξεταστούν άμεσα οι ανωτέρω μάρτυρες στη δίκη από τους κατηγορουμένους.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι υπήρχαν και άλλα αποδεικτικά στοιχεία που επιβεβαίωσαν το γεγονός ότι οι προσφεύγοντες είχαν διευκολύνει σεξουαλικές πράξεις στα ινστιτούτα μασάζ και ότι είχαν μεταφέρει τα θύματά τους από την Μολδαβία στη Ρουμανία με το πρόσχημα της νόμιμης απασχόλησης, απειλώντας τα για να ασκήσουν πορνεία. Επιπλέον, οι αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων να δεχθούν τις καταθέσεις στην προδικασία των απόντων μαρτύρων ήταν αιτιολογημένες και βασίστηκαν σε μια εξαντλητική εξέταση των αποδεικτικών στοιχείων και όλων των ισχυρισμών που προβλήθηκαν. Κατά το ΕΔΔΑ η συνολική ποινική διαδικασία ήταν δίκαιη.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι δεν παραβιάστηκαν το δικαίωμα των προσφευγόντων σε δίκαιη δίκη και το δικαίωμα να εξετάσουν μάρτυρες στο ακροατήριο (6 §§ 1 και 3 (δ)).

2) Sytnyk κατά Ουκρανίας της 24.04.2025 (προσφ. αριθ. 16497/20)

Η καταδικαστική απόφαση βασίστηκε σε αντιφατικές καταθέσεις μάρτυρα, μη λαμβάνοντας υπόψη τους

μάρτυρες υπεράσπισης. Αυθαίρετη κατανομή βάρους απόδειξης. Παραβίαση δίκαιης δίκης.

Ασκήθηκε ποινική δίωξη κατά του προσφεύγοντος, που ήταν Διευθυντής του Εθνικού Γραφείου Καταπολέμησης της Διαφθοράς, για αποδοχή δώρων και συγκεκριμένα διακοπών. Κρίθηκε ένοχος το 2019 και το όνομά του συμπεριλήφθηκε, επ' αόριστον, σε δημόσιο μητρώο διαφθοράς αξιωματούχων.

Η διαδικασία έλαβε χώρα στο πλαίσιο της σύγκρουσης μεταξύ της καταπολέμησης της διαφθοράς και των εισαγγελικών αρχών, με τις αμοιβαίες κατηγορίες για παράνομες ενέργειες να διαδραματίζονται στα ΜΜΕ. Ο Γενικός Εισαγγελέας είχε δηλώσει συγκεκριμένα ότι ο προσφεύγων είχε προφανώς «ξεχάσει να πληρώσει αρκετά υψηλούς λογαριασμούς για τις διακοπές της οικογένειας και των φίλων του».

Το Δικαστήριο διαπίστωσε ειδικότερα ότι υπήρξαν σοβαρές ελλείψεις στη δικαστική διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα τα εγχώρια δικαστήρια είχαν βασιστεί αποκλειστικά στις αντιφατικές καταθέσεις ενός προσώπου σχετικά με τις πληρωμές διακοπών και τα σχετικά έξοδα για να καταδικάσουν τον προσφεύγοντα, χωρίς να αξιολογήσουν τους βασικούς ισχυρισμούς της υπεράσπισής του και χωρίς να λάβουν υπόψη τις καταθέσεις των μαρτύρων υπεράσπισης. Επίσης, δεν είχαν απαντήσει στους ισχυρισμούς του σχετικά με την μεροληψία του δικαστή που εκδίκασε την υπόθεση.

Η εγγραφή του προσφεύγοντος επ' αόριστο στο μητρώο διεφθαρμένων υπαλλήλων είχε δυσανάλογο αντίκτυπο στην ιδιωτική του ζωή, καθώς συνέχιζε να ρίχνει σκιά στη φήμη του και να υπονομεύει την επαγγελματική του αξιοπιστία.

Επιπλέον, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι υπήρχε κρυφή ατζέντα πίσω από τη διαδικασία. Η εστίαση στην υπόθεση δεν ήταν η πρόληψη της διαφθοράς στη δημόσια υπηρεσία, αλλά περισσότερο μια προσωπική επίθεση στην ακεραιότητα του προσφεύγοντος.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση των άρθρων 6 § 1 (δικαίωμα σε δίκαιη δίκη), 8 (δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής), και 18 της ΕΣΔΑ.

3) Gorse κατά Σλοβενίας της 06.03.25 (αρ. προσφ. 47186/21)

Δικαστής, ο οποίος είχε εκδώσει καταδικαστική απόφαση κατά συγκατηγορουμένων σε ίδια υπόθεση και είχε χαρακτηρίσει τον προσφεύγοντα ως αυτουργό, καταδίκασε με νέα απόφασή του και τον ίδιο. Παραβίαση του τεκμηρίου της αθωότητας και έλλειψη αμεροληψίας δικαστηρίου.

Ο προσφεύγων είναι δικηγόρος. Καταδικάστηκε για κατάχρηση εξουσίας και νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες από δικαστήριο του οποίου ο Προεδρεύων δικαστής, πριν από την δίκη, είχε κρίνει σε μονομελή σύνθεση δύο συγκατηγορούμενους του ως ενόχους, κατόπιν ομολογίας τους και αποδοχής της ομολογίας αυτής εκ μέρους του δικαστηρίου, ότι διέπραξαν αυτά τα αδικήματα ως συνεργοί του προσφεύγοντος. Η καταδικαστική απόφαση των συγκατηγορουμένων περιείχε λεπτομερή περιγραφή της εγκληματικής συμπεριφοράς που αποδίδετο στον προσφεύγοντα και

αναφέρθηκε αυτός, στο διατακτικό του, ως «δράστης» και αυτουργός των αδικημάτων. Η απόφαση αυτή ανέφερε ότι οι καταδικασθέντες τον είχαν βοηθήσει εκ προθέσεως να διαπράξει το αδίκημα της κατάχρησης εξουσίας και ότι είχαν συνωμοτήσει μαζί του για τη διάπραξη του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση: α) του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ γιατί υπήρχε νόμιμος λόγος φόβου για έλλειψη αμεροληψίας του Προεδρεύοντος δικαστή του δικαστηρίου που καταδίκασε τον προσφεύγοντα και β) του άρθρου 6 παρ. 2 δεδομένου ότι θίχθηκε το δικαίωμα του τεκμηρίου αθωότητας του προσφεύγοντος εξαιτίας της νομικής αξιολόγησης των ενεργειών του από τον ίδιο δικαστή πριν την εκδίκαση της υπόθεσής του, η οποία έγινε από τον ίδιο δικαστή. Επιδίκασε δε ποσό 2.400 ευρώ για ηθική βλάβη και 2.196 ευρώ για έξοδα.

ΑΡΘΡΟ 8

1) Petrović κ.ά. κατά Κροατίας της 14.01.2025 (προσφ. αριθ. 32514/22, 33284/22 και 15910/23)

Απαγωγές βρεφών από μαιευτήρια για παράνομες υιοθεσίες. Υποχρέωση δημιουργίας μηχανισμού για έρευνα και αποζημιώσεις. Παραβίαση της οικογενειακής ζωής.

Οι προσφεύγουσες είναι μητέρες που κατήγγειλαν ότι τα νεογέννητα παιδιά τους, που γεννήθηκαν μεταξύ 1986 και 1994, που τα μαιευτήρια τα δήλωσαν ότι είχαν ασθενήσει και απεβίωσαν, στην πραγματικότητα είχαν απαχθεί και μεταφερθεί στη Σερβία δήθεν για ιατρική περίθαλψη αλλά ουσιαστικά είχαν δοθεί παράνομα για υιοθεσία.

Το Δικαστήριο επισήμανε ομοιότητες μεταξύ της υπόθεσης αυτής και της υπόθεσης Zorica Jovanović κατά Σερβίας και διαπίστωσε ότι η Κροατία δεν είχε εκπληρώσει το καθήκον της («θετική υποχρέωση») βάσει του άρθρου 8, όσον αφορά τους ισχυρισμούς και τις καταγγελίες των προσφευγουσών, δεδομένου ότι οι αρχές δεν έλεγξαν τι είχε συμβεί στα νεογέννητα όσο βρίσκονταν στην Κροατία, εάν είχαν μεταφερθεί στη Σερβία και αν κάποιοι εμπλέκονταν σε τέτοιες μεταφορές. Επίσης δεν αναζήτησαν βοήθεια από τις σερβικές αρχές. Οι Κροατικές αρχές δεν προέβησαν σε ουσιαστική έρευνα θεωρώντας ότι με βάση το εθνικό δίκαιο είχε παραγραφεί τα καταγγελλθέν αδίκημα.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (άρθρο 8) και παράλληλα, σύμφωνα με το άρθρο 46 (δεσμευτική ισχύς και εκτέλεση των αποφάσεων), κρίνοντας ότι απαιτούνται γενικά μέτρα σε εθνικό επίπεδο κάλεσε την Κροατία, να θεσπίσει ανεξάρτητο μηχανισμό για παροχή ατομικής αποζημίωσης σε όλους τους γονείς που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση.

2) Denysyuk κ.ά. κατά Ουκρανίας της 13.02.2025 (προσφ. αριθ. 22790/19, 23896/20, 25803/20 και 31352/20)

Μη προστασία επικοινωνίας δικηγόρου με πελάτες του. Ανεπαρκείς εγγυήσεις για μυστική παρακολούθηση και υποκλοπή τηλεφώνων. Παραβίαση της ιδιωτικής ζωής.

Οι τρεις πρώτοι προσφεύγοντες κατηγορήθηκαν για διαφθορά μεγάλης κλίμακας σε συναφείς ποινικές υποθέσεις. Στη συνέχεια

ενημερώθηκαν ότι είχε υπάρξει κρυφή ηχογράφηση και βιντεοπαρακολούθηση στις υποθέσεις τους και ότι τα τηλέφωνα τους παρακολουθούνταν. Ο τέταρτος προσφεύγων είχε εμπλακεί ως δικηγόρος τους.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι δεν αποδείχθηκε ότι τα μέτρα παρακολούθησης διατάχθηκαν νομίμως, ότι οι επικοινωνίες των προσφευγόντων με το δικηγόρο τους δεν προστατεύονταν επαρκώς από ενδεχόμενη κατάχρηση, οι εγγυήσεις ήταν ανεπαρκείς, οι προσφεύγοντες δεν είχαν πρόσβαση σε επαρκείς πληροφορίες και έγγραφα για την προσβολή των επίμαχων αποφάσεων λόγω της άρνησης των αρχών να συνεργαστούν και ότι τα διαθέσιμα ένδικα μέσα ήταν σε κάθε περίπτωση αναποτελεσματικά.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε, παραβίαση των άρθρων 8 (δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής) και 38 (υποχρέωση παροχής αναγκαίων διευκολύνσεων για την εξέταση μιας υπόθεσης).

ΑΡΘΡΟ 10

1) Novaya Gazeta κ.ά. κατά Ρωσίας της 11.02.2025 (προσφ. αριθ. 11884/22 και 161 άλλες)

Ποινικές και διοικητικές καταδίκες στην Ρωσία για άσκηση κριτικής στο θέμα του πολέμου με την Ουκρανία. Παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης και άλλων δικαιωμάτων της ΕΣΔΑ.

Η Ρωσία θέσπισε νομοθεσία μετά την εισβολή της στην Ουκρανία το 2022, καθιστώντας αδίκημα τη «δυσφήμιση του στρατού» ή τη διάδοση «ψευδών ειδήσεων» σχετικά με τις στρατιωτικές ενέργειες.

Στην προκειμένη υπόθεση 178 προσφεύγοντες καταδικάστηκαν βάσει της νέας νομοθεσίας είτε σε ποινικές είτε σε διοικητικές ποινές και η εφημερίδα Novaya Gazeta καθώς και η Dozhd TV, δύο ανεξάρτητα ΜΜΕ, έκλεισαν.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι υπήρξε ένα συστηματικό και ευρέως διαδεδομένο πρότυπο αναφοράς περιορισμών που αφορούσαν τον πόλεμο στην Ουκρανία, αποκαλύπτοντας μια συντονισμένη προσπάθεια καταστολής των διαφωνούντων. Ουσιαστικά τα εθνικά δικαστήρια είχαν ποινικοποιήσει ρεπορτάζ ή δηλώσεις που έρχονταν σε αντίθεση με την επίσημη αφήγηση που περιέγραφε την εισβολή στην Ουκρανία ως «ειδική στρατιωτική επιχείρηση». Ο σκοπός δε της επιβολής δυσανάλογων και αυστηρών ποινικών και διοικητικών κυρώσεων δεν ήταν απλά η τιμωρία, αλλά η αποστολή ενός σαφούς εκφοβιστικού μηνύματος στην κοινωνία και η φήμωση των ανεξάρτητων φωνών που ασκούσαν κριτική.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε: α) παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης (άρθρο 10), β) παραβίαση του άρθρου 34, για την σκόπιμη αγνόηση των προσωρινών μέτρων που είχε εκδώσει όταν έλαβε δικαστικές αποφάσεις για τον τερματισμό των δραστηριοτήτων της Novaya Gazeta., γ) παραβίαση σε σχέση με πέντε από τους μεμονωμένους προσφεύγοντες του άρθρου 3 (απαγόρευση εξευτελιστικής μεταχείρισης) όσον αφορά τον εγκλεισμό τους σε μεταλλικό κλουβί και στενή γυάλινη καμπίνα κατά τη διάρκεια δικαστικών ακροάσεων, του άρθρου 5 §§ 1,

3 και 4 (δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια) όσον αφορά τις συλλήψεις, την προσωρινή κράτηση και τις καθυστερήσεις στην εξέταση των προσφυγών κατά της προσωρινής κράτησης και του άρθρου 8 όσον αφορά τις αδικαιολόγητες έρευνες στις κατοικίες.

Το Δικαστήριο επιδίκασε στους προσφεύγοντες διάφορα ποσά (από 2.000 έως 100.000 ευρώ) για αποζημίωση, ηθική βλάβη καθώς και έξοδα.

2) Hayk Grigoryan κατά Αρμενίας της 03.04.2025 (Προσφ. αριθ. 9796/17)

Αστυνομική επίθεση σε δημοσιογράφο και κατάσχεση κάμεράς του επειδή βιντεοσκοπούσε συμπεριφορά αστυνομικών σε διαδήλωση. Παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης.

Ο προσφεύγων, τότε ανεξάρτητος δημοσιογράφος, κάλυπτε μια διαδήλωση διαμαρτυρίας κατά του Προέδρου της Αρμενίας στη συνοικία Sari Tagh του Ερεβάν το βράδυ της 19 Ιουλίου 2016. Ο προσφεύγων προσπάθησε να τραβήξει κοντινό πλάνο με την κάμερά του σε μια ομάδα αστυνομικών οι οποίοι επιτέθηκαν σε διαδηλωτή. Οι αστυνομικοί τον ακινητοποίησαν και φέρεται ότι τον κτύπησαν και του κατάσχεσαν το κινητό τηλέφωνο και την κάμερα. Η κάμερα επιστράφηκε με μεγάλη καθυστέρηση μετά από παρέμβαση ανώτερου αστυνομικού. Σύμφωνα με τον προσφεύγοντα, όταν του επιστράφηκε η κάμερα είχε διαγραφεί το υλικό του από τις διαδηλώσεις και τα πλάνα της αντίδρασης της αστυνομίας στις διαμαρτυρίες. Στη συνέχεια ο προσφεύγων επισκέφθηκε ιατρικό κέντρο και διαπιστώθηκε τραυματισμός του. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι αστυνομικοί παρενέβησαν στην εργασία του προσφεύγοντος ως δημοσιογράφου, η δε επίθεση εναντίον του και η κατάσχεση της κάμεράς του είχαν παρεμποδίσει σοβαρά την άσκηση του δικαιώματός του να λαμβάνει και να μεταδίδει πληροφορίες. Επισημαίνεται ότι οι αστυνομικοί δεν προέβαλαν καμία εύλογη αιτιολόγηση για τις ενέργειές τους κατά του δημοσιογράφου, ο οποίος δεν ήταν ούτε βίαιος ούτε οπλισμένος και δεν αποτελούσε απειλή. Κατά το Δικαστήριο, η αστυνομική παρέμβαση δεν ήταν «αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία».

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης (άρθρο 10) και επιδίκασε ποσό 4.500 ευρώ για ηθική βλάβη.

ΑΡΘΡΟ 11

1) Bodson κ.ά. κατά Βελγίου της 17.01.2025 (προσφ. αριθ. 35834/22 και άλλες 15)

Το δικαίωμα της απεργίας δεν νομιμοποιεί την παρεμπόδιση των δημοσίων οδών χωρίς άδεια. Ποινική καταδίκη για παρεμπόδιση της κυκλοφορίας. Μη παραβίαση της ΕΣΔΑ.

Οι προσφεύγοντες ήταν συνδικαλιστές. Καταδικάστηκαν για εκ προθέσεως παρεμπόδιση της οδικής κυκλοφορίας μπλοκάροντας τον αυτοκινητόδρομο A3/E40, στη γέφυρα Cheratte κοντά στη Λιέγη, για περίπου πέντε ώρες χωρίς προηγούμενη άδεια. Η παρεμπόδιση της κυκλοφορίας έγινε στα πλαίσια γενικής απεργίας - που είχε ανακοινωθεί αρκετές εβδομάδες νωρίτερα - κατά των κυβερνητικών μέτρων λιτότητας. Οι ενέργειές τους

είχαν ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί κυκλοφοριακό κομφουζίο μήκους περίπου 400 χιλιομέτρων και να δημιουργηθεί γενικά τεταμένη ατμόσφαιρα που σημαδεύτηκε από διάφορα επεισόδια. Το Δικαστήριο επισήμανε ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν καταδικαστεί ούτε για απεργία ούτε για την έκφραση των απόψεων τους. Αντίθετα, είχαν κριθεί ένοχοι για συμμετοχή σε παρακώλυση της κυκλοφορίας που προκάλεσε δυνητικά επικίνδυνη κατάσταση, η οποία αποτελούσε αδίκημα βάσει του Ποινικού Κώδικα.

Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι δεν μπορούσε να υποστηρίξει το επιχείρημα ότι το δικαίωμα της απεργίας περιελάμβανε το δικαίωμα μιας συνδικαλιστικής οργάνωσης ή των μελών της να παρεμποδίζουν δημόσιους δρόμους χωρίς προηγούμενη άδεια. Μια τέτοια ενέργεια θα μπορούσε να οδηγήσει σε ακινητοποίηση της κυκλοφορίας σε μια σημαντική διαδρομή αυτοκινητόδρομου για αρκετές ώρες, διαταράσσοντας σημαντικά την καθημερινή ζωή και τις νόμιμες δραστηριότητες των μη συμμετεχόντων και δημιουργώντας ένα επικίνδυνο περιβάλλον για τους χρήστες του δρόμου.

Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, καταδικάζοντας τους προσφεύγοντες για εκ προθέσεως παρεμπόδιση της κυκλοφορίας, τα εγχώρια δικαστήρια είχαν στηρίξει τις αποφάσεις τους με επαρκή αιτιολογία σε αποδεκτή εκτίμηση των πραγματικών περιστάσεων. Κατά συνέπεια, οι εθνικές αρχές δεν είχαν υπερβεί τη διακριτική τους ευχέρεια («περιθώριο εκτίμησης») σε σχέση με το θέμα.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι δεν παραβιάστηκε το άρθρο 11 (ελευθερία του συνέρχεσθαι).

2) Rush κατά Γερμανίας της 20.05.2025 (αρ. προσφ. 44241/2020)

Ποινική καταδίκη διαδηλωτή γιατί φορούσε πλαστικό γείσο, που χαρακτηρίστηκε ως «προστατευτικό όπλο». Παραβίαση της ελευθερίας του συνέρχεσθαι.

Ο προσφεύγων καταδικάστηκε ποινικά σε πρόστιμο επειδή φορούσε ένα αυτοσχέδιο πλαστικό προστατευτικό με γείσο στο μέτωπο και στα μάτια του κατά τη διάρκεια μιας ειρηνικής διαδήλωσης εναντίον του ανοίγματος των νέων κεντρικών γραφείων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας στη Φρανκφούρτη. Η γερμανική νομοθεσία περί δημόσιων συναθροίσεων, απαγορεύει τη μεταφορά «προστατευτικών όπλων» σε δημόσιες συγκεντρώσεις. Σύμφωνα με αυτήν, προστατευτικά όπλα θεωρούνται αντικείμενα ή αυτοσχέδιες κατασκευές που μπορούν να προστατεύσουν από επιθέσεις, ακόμα κι αν δεν είναι όπλα με την τεχνική έννοια.

Κατά το Δικαστήριο του Στρασβούργου αν και το πρόστιμο ήταν σχετικά μικρό, επιβλήθηκε ως ποινική κύρωση και όχι ως διοικητικό πρόστιμο. Οι δε ποινικές κυρώσεις απαιτούν ειδική αιτιολογία και, κατ' αρχήν, μια ειρηνική διαδήλωση δεν πρέπει να οδηγεί σε ποινικές κυρώσεις.

Το Δικαστήριο έκρινε η παρέμβαση δεν ήταν «απαραίτητη σε μια δημοκρατική κοινωνία» και ότι τα Γερμανικά δικαστήρια: α) δεν αιτιολόγησαν επαρκώς γιατί η χρήση μιας αυτοσχέδιας πλαστικής προσωπίδας αποτελούσε απειλή για τη δημόσια ασφάλεια, β) απέτυχαν να σταθμίσουν το δικαίωμα

του προσφεύγοντος στην ελευθερία του συνέχεσθαι με τους νόμιμους σκοπούς που επιδιώχθηκαν για την πρόληψη της αναταραχής και της βίας και γ) απέτυχαν να αξιολογήσουν επαρκώς τα χαρακτηριστικά της διαδήλωσης.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι η ποινική καταδίκη του προσφεύγοντος παραβίασε το δικαίωμά του στην ελευθερία του συνέχεσθαι (άρθρο 11 της ΕΣΔΑ). Έκρινε επίσης ότι η διαπίστωση της παραβίασης συνιστούσε από μόνη της δίκαιη ικανοποίηση, εκτίμησε δε ότι η επανάληψη της ποινικής διαδικασίας ήταν η πιο κατάλληλη μορφή αποκατάστασης. Τέλος επιδίκασε 7.305 ευρώ για έξοδα.

ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΣΘΕΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ

ΑΡΘΡΟ Ι

Radelić κατά Κροατίας της 13.05.2025 (προσφ. αριθ. 12432/22)

Μη προβλέψιμη από το εθνικό δίκαιο δήμευση προϊόντων εγκλήματος. Παραβίαση του δικαιώματος σεβασμού της περιουσίας.

Προϊόντα εγκλήματος που αποκτήθηκαν από εταιρεία, η οποία πτώχευσε και έπαψε να υφίσταται, κατασχέθηκαν από τον διευθυντή και μοναδικό μέτοχό της, ο οποίος κρίθηκε ένοχος για το ποινικό αδίκημα της απάτης με σκοπό την απόκτηση παράνομου κέρδους προς όφελος της εταιρείας. Ο εγχώριος ποινικός κώδικας δεν προέβλεπε τη δήμευση των προϊόντων εγκλήματος από το δράστη εάν αποκτήθηκαν προς όφελος άλλου (φυσικού ή νομικού) προσώπου. Εν προκειμένω ο κατηγορούμενος ήταν διαφορετικό πρόσωπο από το ωφεληθέν νομικό πρόσωπο. Κατά το ΕΔΔΑ η επιβολή του μέτρου της δήμευσης στον προσφεύγοντα δεν ήταν προβλέψιμη βάσει του εσωτερικού δικαίου και δεν συνάδει με τη φύση του αδικήματος για το οποίο καταδικάστηκε.

Σύμφωνα με το Δικαστήριο του Στρασβούργου η επέμβαση στην περιουσία του προσφεύγοντος δεν «προβλεπόταν από το νόμο».

Το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση του δικαιώματος σεβασμού της περιουσίας (άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου).

novacriminalia

Περιοδική Έκδοση της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων

Διεύθυνση: Η. Αναγνωστόπουλος

Συντακτική Επιτροπή: Ι. Αναστασοπούλου, Ν. Βιτώρος, Π. Κουρελέας, Π. Πανταζής, Β. Πετρόπουλος

Καλλιτεχνική επιμέλεια, σελιδοποίηση: Ίνα Μελέγκογλου

© Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων

Εμμανουήλ Μπενάκη 24, 106 78 Αθήνα

Τ.: 210 3820125, 6944506619

E-mail: hcba@hcba.gr

<http://www.hcba.gr>